

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 800 fr. per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

Plechtige Openingszitting van de Conferentie der Jonge Balie te Brugge,
op 12 oktober 1968.

HET GEZAG VAN GEWIJSDE VAN STRAFRECHTELIJKE UITSPRAKEN.

Rede uitgesproken door Mr. Ernest SCHEPENS.

1. Het is iedereen voldoende bekend en het wordt beschouwd als een grondprincipe dat strafrechtelijke uitspraken, in veel belangrijker mate dan burgerrechtelijke het gezag van gewijsde verwerven en als het ware op onaanvechtbare wijze een definitieve beoordeling inhouden. De wetteksten in dit verband zijn weliswaar eerder schaars doch de principes betreffende dit gezag van gewijsde zijn grosso modo aan geen twijfel onderhevig. Deze principes worden meestal weergegeven onder de vorm van een aantal rechtspreuken als « non bis in idem », « le criminel tient le civil en état », « la chose jugée au criminel a autorité sur le civil », « nemo debet bis vexari », « lites finiri oportet ».

Het gezag van gewijsde in strafzaken is inderdaad niet op dezelfde wijze geregeld als in burgerlijke zaken en vooral in die mate dat de beslissing op strafgebied principieel als van hogere waarde wordt geacht dan de burgerrechtelijke. Opdat het gezag van gewijsde van een burgerrechtelijke beslissing zou kunnen ingeroepen worden zijn de volgende voorwaarden vereist :

- 1) het mag geen beslissing van willige rechtsmacht betreffen ;
- 2) deze beslissing moet definitief geworden zijn ;
- 3) betrekking hebben op hetzelfde voorwerp,
- 4) dezelfde oorzaak hebben en
- 5) gewezen zijn tussen dezelfde personen,
- 6) die optreden in dezelfde hoedanigheid.

Deze voorwaarden tonen voldoende aan hoe beperkt het gezag van gewijsde in burgerrechtelijke zaken in feite is. Zo werd ondermeer geoordeeld dat het gezag van gewijsde niet kan ingeroepen worden omdat een wetsverzekeraar in het ene geding was opgetreden als gesubrogeerde in de verplichtingen van de werkgever en in het andere geval als gesubrogeerde in de rechten van het slachtoffer. ⁽¹⁾

In burgerrechtelijke zaken volstaat het derhalve dat één van de hoger vermelde voorwaarden niet aanwezig is opdat het eerste vonnis als het ware als niet bestaande be-

schouwd wordt en dat in principe bijvoorbeeld kan geoordeeld worden dat iemand niet foutief gehandeld heeft hoewel een vorig vonnis het tegenovergestelde besliste.

Het gezag van gewijsde in strafzaken daarentegen houdt in principe in dat deze uitspraak nooit meer mag tegengesproken worden. Wij moeten hier onmiddellijk aan toevoegen dat dit slechts een principiële bepaling uitmaakt, waarvan de toepassing diverse problemen stelt en waarbij per slot van rekening verschillende beperkingen blijken aanwezig te zijn.

Dit belet echter niet dat de regel is dat een strafrechtelijke uitspraak geacht wordt uitdrukkelijk een bepaalde beoordeling in te houden die niet meer mag tegengesproken worden terwijl een burgerrechtelijke uitspraak in feite slechts geacht wordt een oplossing gegeven te hebben aan het betreffende geschil en niet aan eventuele andere geschillen.

Deze a.h.w. hogere waarde van het strafrechtelijk gewijsde blijkt ondermeer uit het feit dat in burgerrechtelijke zaken dit gezag van gewijsde dient ingeroepen te worden door de partijen terwijl het in strafzaken van openbare orde is. ⁽²⁾ Het strafrechtelijk gewijsde dringt zich verder op absolute wijze op bij de burgerrechtelijke uitspraak terwijl de strafrechter in principe niet gebonden is door de uitspraak van de burgerlijke rechter behoudens het eerder uitzonderlijk geval dat het een prejudicieel geschil betreft.

Het in de praktijk belangrijkste onderscheid is dat strafrechtelijke uitspraken erga omnes gelden en burgerrechtelijke enkel inter partes, waaruit de zojuist gemaakte opmerking volgt dat de burgerlijke rechter gebonden is door de uitspraak van de strafrechter. Om dit te verzekeren — hoewel in onvoldoende mate — is voorzien dat de burgerlijke rechter de strafrechtelijke uitspraak moet afwachten vooraleer te beslissen (art. 4 wet 17 april 1878).

2. Dit principe van het overwicht van de strafrechtelijke uitspraak op de burgerrechtelijke (schorsing tot na definitieve strafrechtelijke uitspraak en gebondenheid aan deze

uitspraak) maakt reeds sedert geruime tijd niet meer het voorwerp uit van betwisting in ons rechtssysteem. Destijds werd echter hierover uitvoerig zowel pro als contra geargumenteerd.

Volgens Toullier ⁽³⁾ kan het gezag van gewijsde van een strafrechtelijke uitspraak slechts opgeworpen tegen wie partij geweest was in het strafproces. De benadeelde die zich geen burgerlijke partij had gesteld zou derhalve voor de burgerlijke rechter een eis kunnen stellen gesteund op een misdrijf ook wanneer de verweerder vrijgesproken was. Dit omdat dit strafvonnis een res inter alios judicata zou uitgemaakt hebben ⁽⁴⁾. Een andere theorie maakte het onderscheid tussen veroordelingen en vrijspraken. De veroordelingen zouden zich opdringen aan de burgerlijke rechter terwijl dit niet het geval zou zijn voor de vrijspraken ⁽⁵⁾.

Volgens nog een andere theorie zou de strafrechtelijke uitspraak zich opdringen aan de burgerlijke rechter enkel voor wat de eis tot schadevergoeding gesteld door de burgerlijke partij betreft. In al de andere gevallen waarin de burgerlijke rechter dient uitspraak te doen nopens het bestaan van een misdrijf en de schuld van een beweerde dader zou hij daar volkomen soeverein kunnen over oordelen. ⁽⁶⁾

Het is tenslotte de stelling van Merlin, in vinnige discussies tegenover Toullier verdedigd, die de bovenhand haalde. Volgens deze auteur zou het gewijsde in strafzaken zich op absolute wijze opdringen en de burgerlijke rechter zou derhalve in geen enkel geval een strafrechtelijke uitspraak mogen tegenspreken ⁽⁷⁾.

3. Deze moeilijke wordingsgeschiedenis toont ons reeds aan dat het overwicht van de strafrechtelijke uitspraak absoluut niet zo vanzelfsprekend is als wij soms maar al te gemakkelijk zouden menen.

Het vergelijkend recht leidt tot dezelfde conclusie. Belangrijke vreemde rechtssystemen kennen de primauteit van de strafrechtelijke uitspraak niet. Aldus bij voorbeeld het Anglo-Saxische en het Duitse recht. Het Engelse recht ontkent aan de strafrechtelijke uitspraak elk gezag van gewijsde in een burgerlijk geding, zelfs ten opzichte van wie partij in het strafproces was. In principe mag een strafvonnis zelfs niet eens ingeroepen worden als bewijselement. Dit strafvonnis houdt inderdaad naar de Engelse opvatting enkel *het oordeel* van een andere rechtbank in, wat geen bewijs uitmaakt ⁽⁸⁾.

Volgens andere rechtssystemen zoals het Nederlandse en het Portugese is het strafvonnis weliswaar een bewijselement doch als dusdanig geldt het enkel als een vermoeden juris tantum.

4. Er zijn tenslotte aanwijzingen dat in de landen waar de primauteit van de strafrechtelijke uitspraak absoluut aanvaard wordt (de latijnse landen) daartegen een zekere reactie bestaat. Voor wat Italië betreft werd erop gewezen dat in de praktijk doctrine en rechtspraak in de loop der jaren steeds meer uitzonderingen en beletselen geformuleerd hebben ⁽⁹⁾. Voor Frankrijk geldt dezelfde opmerking ⁽¹⁰⁾.

Terzake dient ook gewezen op het fervent pleidooi van G. Stefani tot het invoeren van een systeem als in Nederland waarbij de strafrechtelijke uitspraak geldt als een vermoeden juris tantum en waarbij derhalve het tegenbewijs toegelaten is. Op enigszins retorische wijze wordt dit systeem verdedigd door de zinsnede: « Le spectre d'une contradiction entre une décision pénale et une décision civile, , n'est pas plus effrayant que celui d'une double injustice » ⁽¹¹⁾. Mazeaud sprak in dezelfde gedachtengang over « La crise de conscience du juge civil légalement tenu de faire sienne une décision du juge pénal qu'il croit inexacte » ⁽¹²⁾.

In het algemeen kan de aandacht gevestigd worden op de tendens de band tussen het strafrecht en de burgerrechtelijke gevolgen van het misdrijf losser te maken. Zo werd in ons positief recht de verjaringstermijn van de burgerlijke vordering losgemaakt van de verjaringstermijn van de strafvordering ⁽¹³⁾. Het kan niet ontkend worden dat daardoor de afhankelijkheid van de burgerlijke eis in sterke mate verminderd werd. Meer bepaald ten opzichte van het gezag van gewijsde van strafvonnissen op de burgerlijke vordering kan in een nabije toekomst wellicht opnieuw een verdere aftakeling verwacht worden naar aanleiding van de regeling der burgerlijke gevolgen van verkeersmisdrijven zoals voorzien om de diverse projecten in dit verband. Deze projecten komen er inderdaad op neer dat de burgerrechtelijke kant in zekere zin los zal gemaakt worden van het strafrechtelijk aspect ⁽¹⁴⁾.

5. Deze opmerkingen mogen volstaan om de noodzaak van een onderzoek naar de opportuniteit van het strafrechtelijk gewijsde aan te tonen. Het voornaamste argument ten voordele van het absoluut gezag dat aan strafvonnissen toegekend wordt is ongetwijfeld dat daardoor de rechtszekerheid bevorderd wordt doordat tegenstrijdige beslissingen vermeden worden. Nochtans moet opgemerkt worden dat dit resultaat niet volledig bereikt wordt door de huidige regeling. Een burgerrechtelijke beslissing kan inderdaad in tegenstrijd zijn met een latere strafrechtelijke uitspraak. De regel: « le criminel tient le civil en état », die moet beschouwd worden als waarborg dat het strafrechtelijk gewijsde moet in acht genomen worden, is inderdaad niet van toepassing wanneer de strafvordering nog niet ingeleid was. Een burgerrechtelijk vonnis dat in kracht van gewijsde gegaan is en tegenstrijdig is met een latere strafrechtelijke uitspraak dient natuurlijk uitgevoerd te worden. Het principe dat tegenstrijdige beslissingen moeten vermeden worden zou eveneens tot gevolg moeten hebben dat de uitspraak van de burgerlijke rechter nopens het bestaan van een misdrijf niet mag tegengesproken worden. Dit lijkt echter niet mogelijk ingevolge de principieel beperkte opdracht van de burgerlijke rechter die inderdaad slechts uitspraak doet binnen de opdracht hem door de partijen gegeven. Daarbij komt dat in burgerrechtelijke zaken het gezag van gewijsde geregeld is door een uitdrukkelijke wetsbepaling (artt. 1350 en 1351 B.W.).

In feite staan we voor twee tegenstrijdige principes:

1) dat tegenstrijdige beslissingen moeten vermeden worden en 2) dat geen beslissing kan tengengeworpen worden aan wie geen partij was in de procedure die tot die beslissing geleid heeft. Beide principes zijn in feite van fundamenteel belang en dienen tegen elkaar afgewogen te worden. De huidige opvatting is dat in strafzaken het eerste principe de bovenhand haalt terwijl in burgerlijke zaken aan het tweede principe de voorkeur gegeven moet worden. Het is onbetwistbaar dat dit onderscheid zijn basis vindt in het feit dat in strafzaken de gemeenschap partij geweest is en dat de uitspraak geacht wordt het algemeen belang tot handhaving van de fundamentele maatschappelijke structuren voor ogen te hebben, terwijl in burgerlijke zaken principieel enkel private belangen geregeld worden binnen de begrenzing dan nog die de partijen er zelf aan gegeven hebben. Het lijkt evident dat een vonnis in functie van het algemeen belang zich moet opdringen boven een vonnis in functie van zuiver private belangen.

6. Ter verdediging van de onafhankelijkheid van de burgerlijke rechten werden in het Engelse recht voornamelijk de volgende argumenten naar voren gebracht ⁽¹⁵⁾. Wij bespreken alleen die argumenten welke niet typisch verbonden zijn aan de Engelse procedure en die derhalve voor onze studie van geen belang zijn.

1) Het aanvaarden van een strafvonnis als bindend zou de regel dat een partij niet kan getuigen onrechtstreeks teniet doen.

Dit argument heeft enkel waarde voor zover de beslissing van de strafrechter op zichzelf als niet voldoende overwogen zou worden beschouwd. De strafrechter zal in de praktijk weinig belang hechten aan de getuigenis van een belanghebbende, die in een burgerlijke procedure partij zou kunnen worden. Het is nogal paradoxaal een rechtssysteem voor mogelijk te achten waar de getuigenis van een belanghebbende tot straf zou kunnen leiden en in een burgerlijke procedure — waar principieel geringere belangen op het spel staan — tot geen enkel resultaat. Dit probleem hangt aldus samen met de wijze waarop straf gesproken wordt. Het is evident dat wanneer dit geen ernstige waarborgen biedt het probleem op een heel ander vlak komt te liggen dan in de context waarin wij het hier onderzoeken. Voor de huidige discussie lijkt deze opmerking ons dan ook zonder werkelijk belang.

2) Het aanvaarden van een strafvonnis als bewijs in een burgerlijke procedure betekent dat als bewijs wordt aanvaard een louter « horen zeggen » wat in feite geen bewijs uitmaakt.

Een dergelijke redenering kan in ons rechtssysteem onmogelijk aanvaard worden waar voor materiële feiten alle bewijsmiddelen met inbegrip van vermoedens aanvaard worden. Bovendien komt dit argument neer op een zuivere tautologie in de zin van : « een strafvonnis kan als bewijs niet aanvaard worden omdat het geen bewijs is ».

3) Het aanvaarden van een strafvonnis als bewijs voor de burgerlijke rechter komt neer op een schending van de regel : *res inter alios acta alteri nocere non debet*.

Dit principe wordt inderdaad om billijkheidsredenen toegepast om te verhinderen dat een vonnis zou tegengeworpen worden tegen iemand die geen partij was en die dus de gelegenheid niet heeft gehad zijn getuigen te laten onderhoren, noch de mogelijkheid had beroep aan te tekenen, een jury te wraken enzovoort.

Dit argument is inderdaad van hoge waarde en maakt eigenlijk het kernprobleem uit. Zoals zojuist opgemerkt werd dient inderdaad gekozen tussen twee principes, namelijk enerzijds het verhinderen van tegenstrijdige beslissingen en anderzijds het verhinderen dat een derde voor een voldongen feit gesteld wordt. We zullen straks zien hoe voor deze conflictsituatie eventueel een oplossing kan gegeven worden. Het feit dat er een conflictsituatie is, maakt geen argument uit op zichzelf daar het recht precies als taak heeft een conflictsituatie te regelen.

4) Er is geen wederkerigheid. Hoger werd dit reeds besproken en werd gewezen op de conflictsituatie tussen de twee vermelde regelen. Eveneens werd aangetoond waarom voor strafvonnissen eventueel een andere oplossing kan gegeven worden dan voor burgerlijke vonnissen.

5) Vrijspraken zouden zeker niet kunnen aanvaard worden vermits deze geen feit bewijzen en evenmin kunnen ingeroepen worden om de niet-waarachtigheid van een feit aan te tonen.

Dit probleem betreft enkel de toepassing en de omvang van en niet het bestaan van het principe zelf en kan dus niet ingeroepen worden als argument.

6) De burgerlijke procedure verschilt fundamenteel van de strafrechtelijke. Het doel, voorwerp, bewijsregelen enzovoort zijn totaal anders. Ook het Engelse recht aanvaardt dat dit argument « zwak en voorbijgestreefd » is. Bovendien kan het niet ingeroepen worden wanneer het gezag van gewijsde — wat onbetwistbaar lijkt — enkel geldt wanneer hetzelfde feit in dezelfde optiek beoordeeld

moet worden en wanneer zoals in ons rechtssysteem de bewijsregelen in principe dezelfde zijn zowel voor de burgerlijke als voor de strafrechter.

Het komt ons voor dat geen enkel argument als werkelijk dienend kan beschouwd worden behalve dat het gezag van gewijsde erga omnes in strijd zou zijn met de regel dat een derde niet voor een voldongen feit mag gesteld worden.

7. Onze mening als practicus is dat het gerecht — om zijn taak naar behoren uit te oefenen — in de ogen van het publiek integer moet zijn en dat derhalve tegenstrijdige beslissingen moeten vermeden worden, dit van zodra meer dan louter private belangen in het geding betrokken zijn ⁽¹⁶⁾. Wij stellen ons als practicus de vraag hoe aan een particulier uit te leggen dat de strafrechter hem vrijgesproken heeft maar dat de burgerlijke rechter hem op grond van het beweerde misdrijf tot schadevergoeding veroordeeld heeft, dit zonder de rechtspraak ernstig in het gedrang te brengen. De vraag stellen is, menen wij, ze beantwoorden. Wij ontveinen ons niet dat er altijd mogelijkheden tot tegenspraak zullen blijven bestaan doch dit belet niet dat er naar moet gestreefd worden deze tot het uiterste minimum te herleiden. Wij gaan evenmin blind voorbij aan het ogenschijnlijk onrechtvaardige en de moeilijkheden die oprijzen wanneer na een definitief geworden strafrechtelijke uitspraak na grondig onderzoek door de burgerlijke rechter elementen gevonden worden — bij voorbeeld naar voren gebracht door de aanlegger die geen partij was in het strafvonnis — die in tegenstrijd zijn met wat de strafrechter geoordeeld heeft. Dit moet er ons echter evenmin van weerhouden het principe van het gezag erga omnes van de strafrechtelijke uitspraak te verdedigen. In de ogen van het publiek moet het strafrechtelijk vonnis een absolute waarde hebben en niet enkel de weergave zijn van een toevallige opinie van één rechtbank, zoals in het Engelse recht geoordeeld werd ⁽¹⁷⁾.

Om dit te bereiken dient echter tevens gezorgd te worden voor een zo volledig mogelijke voorlichting van de strafrechter, die immers een beslissing moet nemen die niet meer kan tegengesproken worden, behoudens de procedure van herziening. De eventuele middelen daartoe kunnen in het kader van deze studie natuurlijk niet besproken worden en noodzaken trouwens een bezinning over ons gans strafprocesrecht.

8. In het kader van deze studie passen wel de mogelijkheden tot tussenkomst van derden in de strafprocedure. Onder derde wordt hier verstaan elke persoon buiten de vervolgende partij en de verdachte. Teneinde inderdaad de conflictsituatie met het principe *res inter alios acta alteri nocere non debet* op bevredigende wijze op te lossen dient de toepasselijkheid ervan zo min mogelijk gehouden te worden. Ons rechtssysteem biedt daartoe een uitstekende mogelijkheid door de toelaatbaarheid van de burgerlijke vordering voor de strafrechter.

Een wellicht ideale oplossing zou zijn enkel de burgerlijke partijstelling voor de strafrechter toe te laten en een latere vordering voor de burgerlijke rechter uit te sluiten. Deze oplossing is natuurlijk onaanvaardbaar en strijdig met de billijkheid. De strafprocedure moet inderdaad vaak uiterst vlug gevoerd worden waarbij de benadeelde niet de tijd kan gehad hebben zijn eis te bepalen. Hij kan afwezig geweest zijn op het ogenblik van de behandeling of om een andere reden niet in de mogelijkheid verkeerd hebben zijn rechten te laten gelden. Een andere praktische oplossing zou zijn de latere burgerlijke partijstelling voor de strafrechter mogelijk te maken, waarbij natuurlijk ipso facto de

mogelijkheid tot tegenstrijdigheid zou uitgesloten zijn. Binnen het kader van de bestaande bevoegdheidsregeling waarbij én strafrechter én burgerlijke rechter bevoegd zijn dient een oplossing gezocht door te bereiken niet dat ieder belanghebbende partij was maar wel dat hij het kon zijn.

Wanneer dit bereikt wordt kan inderdaad gezegd worden dat het gezag erga omnes niet tegen de billijkheid is. Iedereen moet er zich bij neerleggen maar iedereen heeft eveneens de mogelijkheid gehad zijn bewijzen naar voren te brengen en zijn stelling te verdedigen.

Opdat een strafrechtelijke uitspraak gezag erga omnes zou hebben zonder in strijd te zijn met de billijkheid van de regel res inter alios acta lijkt het ons voldoende dat ieder belanghebbende de mogelijkheid gehad heeft zijn standpunt te verdedigen. In burgerlijke zaken kan niets tegengesteld worden aan wie geen partij was; in strafzaken kan dit aan wie partij had kunnen zijn.

Een strafrechtelijke uitspraak is dus per definitie steeds tegenstelbaar aan het Openbaar Ministerie, vermits dit noodzakelijk partij was. De verdachte (veroordeelde) kan partij zijn. Het bij verzet gewezen vonnis kan inderdaad bestreden worden door het verzet tot 10 dagen na de kennisname van de betekening. Het lijkt onaanvaardbaar dat een strafrechtelijk veroordeelde in een burgerlijke procedure zijn fout zou kunnen betwisten wanneer hij op strafgebied geen enkel verweer liet gelden. De mogelijkheid van het buitengewoon verzet sluit inderdaad elke opmerking uit dat hij niet in de mogelijkheid was zich te verdedigen. Voor wat de benadeelden betreft moet opgemerkt worden dat zij in de mogelijkheid waren zich burgerlijke partij te stellen en derhalve aan de debatten deel te nemen, hun overtuigingsstukken bij het dossier te voegen en in het algemeen hun stelling te verdedigen.

Het ontgaat ons daarbij echter niet dat om de billijkheid volledig te eerbiedigen wellicht enkele aanvullende maatregelen zouden kunnen ingevoerd worden.

9. Een eerste punt dat aldus wellicht op stricte wijze zou moeten geregeld worden is de verwittiging aan de benadeelden waarvan de identiteit uit het dossier blijkt. Deze verwittiging zou op verplichte wijze dienen opgelegd te worden, gesanctioneerd door het tuchtregime van het betrokken personeel. Daarnaast zou de rechtbank het nakomen van deze verplichting dienen na te gaan met de mogelijkheid eventueel wanneer dit wenselijk lijkt de verwittiging te bevelen vooraleer de debatten te sluiten, dit natuurlijk zonder de belangen van de verdachte aan te tasten, vooral wanneer het een aangehoudenene betreft. Een specifieke regeling zou dienaangaande moeten uitgewerkt worden waarbij echter natuurlijk het gezond oordeel van de rechtbank de hoofdrol zal blijven spelen.

Voor wat de tussenkomst van de benadeelde in de bewijslevering betreft zouden hem in principe dezelfde mogelijkheden dienen geboden te worden als voor de burgerlijke rechter. Aldus ondermeer wat betreft het aanbod van getuigenbewijs. Wij willen niet zo ver gaan de verplichting te voorzien de getuigen van de burgerlijke partij te verhoren daar zulks de procedure onnodig zou kunnen verzwaren en deze verplichting ten andere voor de burgerlijke rechter evenmin bestaat.

Wij zijn er ons van bewust dat het bovenstaande uiterst schematisch is en verder zou dienen onderzocht te worden. Het is enkel onze bedoeling enige ideeën naar voren te brengen zonder te beweren dat deze als zodanig het probleem volledig omvatten. Daarvoor zou een afzonderlijke studie vereist zijn wat natuurlijk het kader van deze voordracht te buiten gaat.

We moeten tenslotte opmerken dat het betreffende

probleem wellicht niet van kapitaal belang is. Wij kunnen ons inderdaad moeilijk voorstellen dat een benadeelde niet weet dat een strafprocedure bestaat. Dit door de opzoekingsmaatregelen van het parket, het ondervragen van getuigen en betrokken personen die meestal de benadeelden omvatten. Normaal mag dan ook verwacht worden dat de benadeelde spontaan — ook zonder verwittiging — de nodige inlichtingen zal inwinnen bij de bevoegde instanties, om te weten welk gevolg aan de betreffende zaak gegeven wordt. Indien hij dit niet doet kan hij in feite alleen zichzelf een verwijt maken dat buiten zijn aanwezigheid geoordeeld werd. Het recht dient niet de onverschilligen te beschermen tegen hun eigen fout.

Ten opzichte van de vonnissen ten gronde bestaat derhalve geen werkelijke onoverkomelijke moeilijkheid. Het bestaande systeem biedt de nodige waarborgen en enkele geringe verbeteringen zouden volstaan om met zekerheid te kunnen beweren dat het bezwaar verbonden aan het feit een derde voor een voldoende feit te stellen op een fictie berust vermits die derde kon partij zijn.

10. Een bijzondere aandacht moet besteed worden aan de personen die in feite de burgerlijke gevolgen zullen moeten dragen. Wij bedoelen hiermee de burgerlijk aansprakelijke en de verzekeraar. Tegenover deze partijen geldt inderdaad in principe dat het bestaan van het misdrijf en de schuld van de dader niet kunnen tegengesproken worden, vermits dit vonnis erga omnes geldt. In principe is de veroordeling van de verdachte tot bepaalde geldsommen ten voordele van de burgerlijke partij niet tegenstelbaar aan de burgerlijk aansprakelijke partij noch aan de verzekeraar⁽¹⁸⁾. Wanneer in een strafproces iemand burgerlijk aansprakelijk verklaard werd dan kan de verzekeraar van deze burgerlijk aansprakelijke in een latere burgerlijke procedure de hoedanigheid van burgerlijk aansprakelijke niet betwisten hoewel hij geen partij was. De veroordeling van de burgerlijk aansprakelijke partij tot de kosten van de strafprocedure bestaat erga omnes daar de verhouding tussen dader en burgerlijk aansprakelijke weliswaar bijkomstig toch volledig behoort tot de strafvordering⁽¹⁹⁾. De burgerlijk aansprakelijke en de verzekeraar kunnen derhalve in een burgerlijke procedure enkel het bestaan en de omvang der schade betwisten, alsmede het oorzakelijk verband maar niet het bestaan van een misdrijf noch de schuld, evenmin als in voorkomend geval de hoedanigheid van burgerlijk aansprakelijke partij, wanneer dit ten opzichte van de kosten van de strafvordering geoordeeld werd. Wanneer de burgerlijk aansprakelijke geen partij was kan hij zijn hoedanigheid betwisten maar niet de schuld van de dader⁽²⁰⁾.

Deze toestand kan op eerste gezicht onbillijk lijken, doch in de praktijk stelt dit niet zoveel problemen. Normaal neemt de verzekeraar inderdaad de leiding van het proces op zich en is de burgerlijk aansprakelijke partij meestal in het geding betrokken bij dagvaarding van de vervolgende partij. Voor wat betreft de verzekeraar bestaat daarenboven de mogelijkheid zowel voor de betichte als voor de burgerlijke partij om de verzekeraar in zake te roepen voor zover het de verzekeraar ingevolge de wet van 1 juli 1956 op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering van motorvoertuigen betreft.

Enkele geringe aanvullingen zouden wellicht volstaan om alle bezwaren te ontzenuwen.

Voor wat betreft de tussenkomst van de verzekeraar zou dienen aanvaard te worden dat deze steeds mogelijk is en niet alleen in het kader van de wet van 1 juli 1956. De voorwaarde vervat in art. 9 namelijk dat de burgerlijke vordering dient aanhangig te zijn lijkt ons in het kader van het bovenstaande overbodig en zelfs schade-

lijk. Ook wanneer de burgerlijke vordering niet aanhangig werd gemaakt voor de strafrechter kan de verzekeraar inderdaad voor een situatie komen te staan die hem schaadt, daar hij later noch het bestaan van het misdrijf, noch de schuld van zijn verzekerde zal kunnen ontkennen. Weliswaar werd geoordeeld dat een dagvaarding in gedwongen tussenkomst als bewarende maatregel mogelijk is (dus ook wanneer nog geen burgerlijke vordering werd gesteld) ⁽²¹⁾, doch dit blijkt niet als dusdanig uit de wettekst en de vrijwillige tussenkomst lijkt toch uitgesloten wanneer geen burgerlijke vordering aanhangig gemaakt is ⁽²²⁾. Het onderzoek van het betreffende probleem valt buiten het bestek van onderhavige studie. Het is enkel onze bedoeling erop te wijzen dat aan de verzekeraar de mogelijkheid zou moeten gelaten worden tussen te komen, zulks in alle gevallen telkens de mogelijkheid bestaat dat deze verzekeraar de burgerlijke gevolgen zal moeten dragen. Hetzelfde dient voorzien te worden voor wat betreft de burgerlijk aansprakelijke partij. De algemene mogelijkheid tot vrijwillige of gedwongen tussenkomst van deze partijen zal zeker van aard zijn het nadeel op te heffen dat verbonden is aan het feit dat deze partijen kunnen gedwongen worden tot betaling op grond van een misdrijf, dat beoordeeld werd buiten hun aanwezigheid. Daarnaast zou eveneens een systeem van verwittiging kunnen uitgewerkt worden zoals voor de benadeelden. Normaal bevat de strafbundel inderdaad de aanduiding van de verzekeraar en van de burgerlijk aansprakelijke partij, zodat de betreffende verwittiging geen bijzondere inspanning stelt en trouwens thans in de praktijk reeds normaal geschiedt ten opzichte van de verzekeraar. In feite zou derhalve weinig veranderen, doch op theoretisch vlak zou het bovenstaande tot gevolg hebben dat de verzekeraar en de burgerlijk aansprakelijke konden partij zijn, naar onze mening een voldoende rechtvaardiging van het gezag van gewijsde ten opzichte van deze partijen.

11. Voor wat betreft de uitspraken van de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling bij de regeling van de procedure is de toestand anders en dient een onderscheid gemaakt te worden.

Ten aanzien van de beschikkingen of arresten tot verwijzing bestaat geen enkele moeilijkheid. Deze uitspraken hebben geen gezag van gewijsde en kunnen dit ook niet hebben vermits zij geen definitieve uitspraak inhouden.

Bepaalde punten van de beschikking tot verwijzing kunnen nochtans gezag van gewijsde verkrijgen daar zij een definitieve beoordeling inhouden. Dit voor wat betreft de aanvaarding van verzachtende omstandigheden of strafverminderende verschoningsgronden. Deze vaststellingen hebben ten opzichte van de strafrechter gezag van gewijsde en moeten ook door de burgerlijke rechter aanvaard worden ⁽²³⁾. Een dergelijke beslissing kan bij voorbeeld invloed hebben op de verjaringstermijn. Een door de raadkamer gecorrectionaliseerde misdaad verjaart wat de strafvordering betreft na drie jaar en de burgerlijke vordering na 5 jaar. Indien het een misdaad was zou ook de burgerlijke vordering slechts na 10 jaar verjaren. Wat dit punt betreft zal de beschikking van de raadkamer derhalve gezag van gewijsde verkrijgen. Het bezwaar hieraan verbonden lijkt ons echter onbestaande vermits de beschikking van de raadkamer zal gevolgd worden door een vonnis, dat gezag van gewijsde zal verwerven. In de tussentijd is de burgerlijke vordering ten andere ingevolge art. 4 W. 17 april 1878 geschorst.

Ten aanzien van de definitieve uitspraken bij interneering of bij opschorting zou in principe een gelijkaardige regeling moeten worden getroffen als hoger omschreven ten opzichte van de vonnisgerechten. De bedoelde uitspraken zouden dan zonder enig bezwaar het gezag van ge-

wijsde erga omnes kunnen verwerven, daar de onderzoeksgerechten dan inderdaad als vonnisgerecht uitspraak deden ⁽²⁴⁾.

12. Voor de buitenvervolginstelling gelden andere regelen. Volgens het vigerend recht heeft deze beschikking voorlopig gezag van gewijsde ten opzichte van de strafvordering ⁽²⁵⁾. Dit wil zeggen dat geen vervolging voor de strafgerechten kan ingeleid worden. Dit gezag van gewijsde is echter slechts voorlopig omdat nieuwe bezwaren een andersluidende beschikking kunnen tot gevolg hebben, dit echter alleen op vordering van het openbaar ministerie ⁽²⁶⁾.

Ten opzichte van de burgerlijke rechter heeft volgens de huidige opvatting de buitenvervolginstelling geen gezag van gewijsde en de burgerlijke rechter kan derhalve volkomen soeverein oordelen ⁽²⁷⁾, zelfs ten opzichte van een benadeelde die zich burgerlijke partij had gesteld voor de onderzoeksrechter en derhalve partij was bij de buitenvervolginstelling ⁽²⁸⁾, wat ons persoonlijk onlogisch voorkomt.

De onderzoeksgerechten hebben inderdaad niet geoordeeld dat de verdachte niet schuldig is. Er werd enkel geoordeeld, en bovendien zelfs niet op definitieve wijze, dat de bezwaren niet voldoende schenen om verdere vervolgingen te rechtvaardigen. Een buitenvervolginstelling maakt geen vrijspraak uit. Nochtans kan de verdachte niet voor de strafrechter gedagvaard worden, dus ook niet door de benadeelde bij middel van een rechtstreekse dagvaarding.

Deze benadeelde heeft echter de mogelijkheid de schuld van de verdachte te laten vaststellen door de burgerlijke rechter met het oog op schadevergoeding. Dit lijkt ons persoonlijk enigszins onlogisch en is in strijd met onze opvatting dat tegenstrijdige uitspraken moeten vermeden worden. Wij zijn er ons natuurlijk van bewust dat op theoretisch vlak geen tegenstrijdigheid kan bestaan, vermits de raadkamer geen uitspraak deed over de schuld. In de ogen van het publiek is dit echter een te subtiel onderscheid en wij moeten eerlijk toegeven dat het wel eigenaardig voorkomt dat de ene rechter zou zeggen dat er zelfs geen bezwaar is dat wijst in de richting van schuld, terwijl een andere rechter — zonder de eerste uitspraak tegen te spreken — zou beslissen dat de schuld bewezen is. Teneinde de rechtszekerheid te dienen zou naar onze mening aan de buitenvervolginstelling het gezag van gewijsde ten opzichte van de burgerlijke rechter moeten toegekend worden. Daartoe zou dan echter voor deze beschikking een procedure moeten ingesteld worden waarbij de benadeelden hun standpunt kunnen verdedigen. In de praktijk zou dit kunnen gebeuren door deze benadeelden te verwittigen en hun toe te laten aan de debatten deel te nemen. Het onderzoeksgerecht zou derhalve na de behandeling zoals wij die thans kennen hetzij beslissen tot verwijzing hetzij beslissen de beschikking uit te stellen om de benadeelden toe te laten aan de debatten deel te nemen, waarbij een systeem van verwittiging door de griffie zou ingesteld worden. Dit betekent geenszins een vóóroordeel maar enkel een onderzoeksmaatregel. De tussenkomst van de benadeelden zou dan echter niet mogen gelijkgesteld worden met een stelling als burgerlijke partij voor onderzoeksrechter wat betreft de kosten, die in geen geval te hunnen laste zouden mogen gelegd worden. Wel zouden zij naar onze mening als partij moeten beschouwd worden bij het geding ten gronde na verwijzing, wat aldus invloed zou uitoefenen op de getuigenis.

De hierboven geschetste procedure zou moeten gevolgd worden telkens in feite er tegenstrijd zou kunnen ontstaan met een latere burgerlijke procedure. Dit zou niet het geval zijn wanneer een dergelijke tegenstrijdigheid uitge-

sloten lijkt. Zo bij voorbeeld bij aanvaarding van een strafuitsluitende verschoningsgrond, waartoe naar onze mening de raadkamer bevoegd is ⁽²⁹⁾. Daarbij is inderdaad een burgerlijk vonnis zonder tegenstrijdigheid mogelijk daar de strafuitsluitende verschoningsgrond precies inhoudt dat de gevolgen op burgerrechtelijk gebied onaangetast blijven. Een tweede voorbeeld is het ontslag van onderzoek wanneer de daders niet konden geïdentificeerd worden in het gerechtelijk vooronderzoek. Een tegenstrijdigheid met een later vonnis van de burgerlijke rechtbank is inderdaad uitgesloten.

13. Een enkel woord betreffende de arresten van cassatie. Ten opzichte van de grond der zaak hebben deze arresten inderdaad geen gezag van gewijsde ⁽³⁰⁾, ook niet ten opzichte van de rechter naar wie de zaak verwezen wordt ⁽³¹⁾. Wanneer bij cassatie een arrest verbroken wordt, verdwijnt dit arrest als het ware en in het tegenovergesteld geval behoudt het arrest zijn waarde, waarbij het gezag van gewijsde verbonden is aan dit arrest a quo.

14. De vraag kan gesteld worden of een minnelijke schikking (transactie) in een of andere zin gezag van gewijsde kan verwerven. Principieel is dit uitgesloten vermits het inderdaad geen rechterlijke uitspraak betreft en er dus van « gewijsde » geen sprake is.

Nochtans belet een transactie dat later een strafvordering ingesteld wordt. In ons huidig rechtssysteem is dit een grond sui generis tot tenietgaan van de strafvordering, wel onderscheiden van het gezag van een gewijsde, wat eveneens een grond tot tenietgaan van de strafvordering uitmaakt. De gelijkens tussen beide rechtsfiguren zal nochtans niemand ontgaan. De basis is in feite in de twee gevallen dezelfde, namelijk beletten dat eenzelfde feit twee maal zou « beoordeeld worden ». De vervolgingsambtenaren dienen hun beleid te bepalen en wanneer hun vervolging tot een eindbeslissing heeft geleid moet meteen een einde gesteld zijn aan de vervolging.

Ten opzichte van de transactie bestaat er weliswaar een zekere moeilijkheid wanneer deze minnelijke schikking zou aanvaard zijn zonder dat in feite de voorwaarden daartoe voorhanden waren. In de praktijk zal dit vooral het geval zijn wanneer een minnelijke schikking aanvaard werd zonder dat de schade vergoed werd. De rechtspraak is dienaangaande naar onze kennis verdeeld. Een teleologische interpretatie leidt tot de conclusie dat de strafvordering teniet is gegaan is, daar inderdaad a.h.w. een eindbeslissing genomen werd en dat de dader de straf heeft uitgevoerd. Daarbij wordt de rechtszekerheid voor ogen gehouden en beschermd. Een strafproces moet eens afgelopen zijn en wat normaal als een beëindiging beschouwd moet worden moet dit ook zijn. De dader noch de maatschappij mogen niet telkens opnieuw voor een onbekende toekomst staan. Een letterlijke interpretatie van de teksten leidt wellicht tot de conclusie dat een ten onrechte uitgevoerde transactie de strafvervolging niet beëindigt. In ons rechtssysteem beschikt het openbaar ministerie niet over de strafvordering, maar oefent die alleen uit.

Naar onze mening verdient de eerste stelling de voorkeur in die zin dat een uitgevoerde transactie de strafvordering beëindigt. De transactie maakt een vervangingsmaatregel van de veroordeling uit en dient hetzelfde resultaat te hebben. Wij zijn er ons van bewust dat dit niet zonder meer kan afgeleid worden uit onze wettelijke bepalingen. Een aanpassing zou eventueel nodig zijn. Op grond van onze hoger weergegeven mening dat de rechtszekerheid moet bevorderd worden, menen wij echter dat deze aanpassing noodzakelijk is. Hoewel buiten het kader van deze uiteenzetting tredend, willen wij er toch op wijzen dat de voorwaarde dat de schade moet vergoed zijn ons niet verantwoord lijkt. De transactie wordt toe-

gekend om redenen van strafpolitische aard en buiten elk verband met de burgerlijke aspecten van de zaak. Dit moet zeker het geval zijn wanneer de vergoeding van de schade in feite afhangt van een derde, namelijk de verzekeraar. Wijzen we er tenslotte op dat een benadeelde overdreven eisen kan stellen en menen voordeel te kunnen halen uit de omstandigheid dat de dader zal pogen een veroordeling te vermijden door eventueel zelfs de transactie a.h.w. af te kopen van de benadeelde. Deze toestand moet zeker vermeden worden. Wanneer het openbaar ministerie meent te kunnen volstaan met een transactie is er geen enkele reden om te aanvaarden dat de benadeelde zich daartegen zou kunnen verzetten, waarop het thans in de praktijk maar al te vaak neerkomt. Dit belet natuurlijk niet dat het openbaar ministerie de regeling op burgerlijk gebied als voorwaarde kan stellen.

In onze stelling zou een transactie derhalve de strafvordering moeten beëindigen evenals dit het geval is voor een uitspraak van de rechtbank. Ten opzichte van de burgerlijke rechter zou deze transactie echter geen gezag van gewijsde mogen hebben gezien het feit dat derden daar niet konden tussenkomen. Ten opzichte van de burgerlijk aansprakelijke partij of de verzekeraar zou de transactie derhalve niet kunnen ingeroepen worden. Wel kan de transactie ten opzichte van de dader als een bekentenis aanvaard worden, dus als bewijselement. Element dat als dusdanig moet beoordeeld worden samen met de andere bewijselementen.

15. Tot slot willen we nog enkele beschouwingen wijden aan de vraag waaraan het gezag van gewijsde verbonden is.

Volgens de rechtspraak van ons Hof van Cassatie is het gezag van gewijsde verbonden aan wat

- zeker
- noodzakelijk en
- hoofdzakelijk geoordeeld werd door de rechter
- binnen de grenzen van zijn opdracht. ⁽³²⁾

Naar vaste rechtspraak is het gezag van gewijsde zowel verbonden aan het beschikkend gedeelte als aan de motieven die dit beschikkend gedeelte bepaald hebben ⁽³³⁾.

Vermits de basis van het gezag van gewijsde gelegen is in de bedoeling tegenstrijdige beslissingen te vermijden moet onderzocht worden welke de fundamentele elementen zijn van beide vorderingen en of de nieuwe vordering kan toegekend of afgewezen worden zonder het voordeel van de vorige beslissing te niet te doen ⁽³⁴⁾.

In hoofdorde moet dus nagegaan worden of hetzelfde feit moet beoordeeld worden. Bij het nagaan van dit feit moet voor ogen gehouden worden welke de bevoegdheid was van de strafrechter ten opzichte van dit feit en zijn beslissing heeft slechts gezag van gewijsde ten opzichte van wat hij diende te beoordeelen.

16. Eerst en vooral dient opgemerkt te worden dat de strafrechter niet over de kwalificatie oordeelt maar over het feit in al zijn verhoudingen tot het strafrecht ⁽³⁵⁾. De strafrechter moet bij zijn beoordeling alle mogelijke kwalificaties voor ogen houden en zijn beoordeling betreft dan ook niet alleen een bepaalde omschrijving. Wanneer hetzelfde feit onder een andere omschrijving als basis wordt naar voren gebracht voor een nieuwe vordering moet derhalve het gezag van gewijsde opgeworpen worden. Een uitzondering vormt echter het arrest van het Hof van Assisen dat inderdaad slechts oordeelt over de kwalificatie.

Bepaalde moeilijkheden kunnen zich voordoen naar aanleiding van de toepassing van artikel 65 van het strafwetboek. Een feit kan op verschillende wijzen onder toepassing van de strafwet vallen of schijnen te vallen. Daaruit volgt dat voor de ene kwalificatie een vrijspraak

kan verleend worden en voor de andere een veroordeling. Ten opzichte van de beschikking van de raadkamer waarbij voor de ene kwalificatie verwezen werd en voor de andere een buitenvervolginstelling verleend, werd geoordeeld dat alleen de verwijzing kan in aanmerking genomen worden en dat de buitenvervolginstelling ten opzichte van één kwalificatie geen gezag van gewijsde had. Er kan dus veroordeeld worden op basis van de kwalificatie waarvoor een buitenvervolginstelling verleend werd ⁽³⁶⁾. De taak van de raadkamer is inderdaad niet de kwalificatie te bepalen maar wel het feit te onderzoeken en na te gaan of er voldoende bezwaren bestaan tot verwijzing.

Ten opzichte van de vonnisgerechten geldt een enigszins andere opvatting. Daar wordt inderdaad definitief bepaald welke kwalificatie aan het feit gegeven moet worden en deze bepaling heeft gezag van gewijsde. De kwalificatie mag dan ook niet tegengesproken worden in de mate dat de strafrechtelijke uitspraak daar zeker, noodzakelijk en hoofdzakelijk over geoordeeld heeft.

17. Ten opzichte van de gevolgen van een misdrijf bestaat in dit verband een zekere moeilijkheid. Sommige gevolgen maken inderdaad deel uit van de kwalificatie. Laat ons veronderstellen dat de dader van een verkeersongeval veroordeeld werd voor onopzettelijke slagen en verwondingen en dat het slachtoffer overlijdt. Mag de erfgenaam van het overleden slachtoffer een burgerlijke eis instellen tot vergoeding wegens de schade ontstaan als gevolg van de dood van het slachtoffer, waarvan de eiser voorhoudt dat deze een gevolg is van het betreffende ongeval. Volgens Meyers ⁽³⁷⁾ moet een onderscheid gemaakt worden. Wanneer de strafrechter te oordelen had over twee mogelijke betichtingen, namelijk onopzettelijke doding en onopzettelijke slagen, en in dat verband een keuze had gedaan kan de burgerlijke rechter later niet voorhouden dat de dood het gevolg was van het ongeval zonder het gezag van gewijsde te schenden en de strafrechtelijke uitspraak tegen te spreken. In het andere geval zou de burgerlijke rechter kunnen oordelen dat wanneer de strafrechter oordeelde enkel vastgesteld werd dat de fout van de dader verwondingen tot gevolg had en dat naderhand gebleken is dat deze verwondingen tot de dood geleid hebben ⁽³⁸⁾. Wanneer, na veroordeling wegens onopzettelijke slagen waarbij de burgerlijke partij bovendien voorbehoud voor de toekomst had gekregen, de rechtbank een expertise beveelt om na te gaan of de dood van een burgerlijke partij het gevolg is van de betreffende slagen, wordt aldus het gezag van gewijsde niet geschonden ⁽³⁹⁾. Het criterium zou dus zijn of de beslissing van de strafrechter expliciet tegengesproken wordt of niet. De mogelijkheid bestaat echter van een impliciete tegenstrijdigheid. In de praktijk is dit probleem verre van eenvoudig. In principe dient geoordeeld te worden dat de beoordeling van de strafrechter over de bepaling van de schade, als verzwarende omstandigheid of als constitutief element, elke latere andere omschrijving uitsluit. Een veroordeling wegens slagen met tijdelijke werkonbekwaamheid sluit derhalve een latere eis tot vergoeding wegens bestendige werkonbekwaamheid uit daar de strafrechter impliciet doch noodzakelijkerwijze de blijvende werkonbekwaamheid verworpen heeft ⁽⁴⁰⁾.

Het probleem betreffende de bepaling van de omvang van de schade dient echter in zijn geheel onderzocht te worden.

Laten we er vooraf op wijzen dat wanneer de benadeelde zich burgerlijke partij gesteld heeft de strafrechtelijke uitspraak ook op burgerlijk gebied gezag van gewijsde verwerft zoals voorzien in art. 1351 B.W. ⁽⁴¹⁾.

De moeilijkheden doen zich vooral voor wanneer de benadeelde geen burgerlijke partij was. In principe dient

aanvaard te worden dat de kwalificatie, daar dit tot de noodzakelijke vaststellingen van de strafrechter behoort, gezag van gewijsde verwerft. De verzwarende omstandigheden maken eveneens deel uit van de kwalificatie zodat ook in dit opzicht het gezag van gewijsde geldt.

Voor de verzachtende omstandigheden geldt dit echter niet daar dit geen noodzakelijke vaststelling betreft. Hetzelfde geldt voor de vaststellingen betreffende de aard van de schade of de identiteit van de benadeelde, behoudens wanneer deze omstandigheden een constitutief element of een verzwarende omstandigheid van het misdrijf uitmaken.

18. De bevestiging of ontkenning van een omstandigheid die geen deel uitmaakt van de kwalificatie kan dus geen gezag van gewijsde verwerven. Evenmin kan een beslissing gezag van gewijsde verwerven ten opzichte van de omstandigheden die zich nog niet hadden voorgedaan ten tijde van de beslissing. Het bovenstaande toont voldoende aan welke problemen zich in de praktijk kunnen stellen. Een benadeelde kan voor een voldongen feit gesteld worden zonder dat hij daaromtrent kon tussenkomen, ook wanneer hij zich burgerlijke partij had gesteld. De burgerlijke partij kan inderdaad de omvang van zijn schade soms niet kennen. De praktijk heeft dit bezwaar opgevangen door vergoeding voor latere ongekende gevolgen toe te kennen. Het zal echter niemand ontgaan dat deze oplossing theoretisch wringt. Het ware naar onze mening verkieslijk in een uitdrukkelijke bepaling te zeggen dat het gezag van gewijsde betrekking heeft op het feit, niet op de gevolgen, ook niet wanneer deze gevolgen de kwalificatie kunnen bepalen. Een nog logischer oplossing ware de gevolgen nooit als element van de kwalificatie te aanvaarden, maar eventueel enkel als een beoordelingscriterium voor de bepaling van de strafmaat. Een dergelijke opvatting vereist natuurlijk de heraanpassing van onze misdrijfbepaling. Deze heraanpassing zou echter naar onze mening het strafrecht eveneens dichter brengen bij de realiteit, zoals die door de gemeenschap beleefd wordt. Het onderzoek hieraan valt natuurlijk buiten het kader van deze lezing.

Het gezag van gewijsde erga omnes zou in die optiek uitsluitend betrekking hebben op de schuld en de materialiteit van een bepaald feit onafgezien de gevolgen of de diverse consequenties daarvan.

19. Een kort overzicht van de diverse uitspraken zal ons gemakkelijk aantonen wat aldus definitief erga omnes beslist werd.

Ten opzichte van vrijspraken bestaat er geen enkele moeilijkheid. De strafrechter wordt geacht een oordeel geveld te hebben over het feit en derhalve geoordeeld te hebben dat dit feit in geen enkel opzicht strafbaar was ⁽⁴²⁾. Een latere burgerlijke eis zal derhalve niet mogelijk zijn behoudens gesteund op een omschrijving van het feit die dit buiten de toepassing van de strafwet brengt, bijvoorbeeld een niet strafbare poging ⁽⁴³⁾.

Ook wanneer de vrijspraak verleend werd op grond van twijfel belèt deze vrijspraak dat de burgerlijke rechter later zou oordelen dat het misdrijf wel gepleegd werd. Er werd inderdaad definitief geoordeeld dat er geen voldoende bewijzen zijn. De beslissing houdt niets onzekers in maar integendeel een zekere vaststelling, al is dit dan ook een zekere vaststelling van de onzekerheid ⁽⁴⁴⁾. Ook de vrijspraak op grond van twijfel betekent derhalve een definitieve ontkenning van schuld ⁽⁴⁵⁾.

Vonnissen van veroordeling geven evenmin aanleiding tot betwisting. Daarbij werd definitief bepaald dat een bepaalde dader een bepaald feit gepleegd heeft en dat hij daarvoor toerekenbaar is. Beslissingen tot internering bepalen dat het feit door de betreffende dader gepleegd werd. Beslissingen waarbij de opschorting uitgesproken wordt

bepalen op dezelfde wijze als veroordelingen op definitieve wijze erga omnes het bestaan van het misdrijf en de schuld van de dader.

Deze opmerkingen gelden in gelijke mate voor alle daartoe bevoegde rechtsmachten, aldus politierechtbank, correctionele rechtbank, hof van beroep, krijgsraad, militair gerechtshof en jeugdrechtbanken. Voor wat betreft de beschikkingen van de onderzoeksgerechten gelden dezelfde principes natuurlijk voor de beschikkingen van de krijgsauditeur tot regeling van de procedure ⁽⁴⁶⁾.

20. Het gezag van gewijsde van de strafrechtelijke uitspraken erga omnes heeft aldus betrekking op het al dan niet vaststaan van een misdrijf en de schuld van een wel bepaalde dader betreffende een wel bepaald feit, en slechts betreffende deze punten. Andere feiten of hetzelfde feit in zijn verhouding tot andere personen mogen derhalve door een andere uitspraak anders beoordeeld worden.

21. Wat als identiteit van feit beschouwd wordt is niet zo gemakkelijk te bepalen. Als feit kan worden beschouwd een materiële gedraging die een geheel uitmaakt. Ten opzichte van de toepassing van art. 65 Strafwetboek en de ruime interpretatie die daaraan gegeven wordt stellen zich wel enige problemen ⁽⁴⁷⁾.

Wanneer derhalve geoordeeld wordt dat er ideële samenloop is betekent dit meteen dat een vroegere uitspraak geacht wordt ook betrekking te hebben op het voorwerp van de tweede vordering en dat het gezag van gewijsde moet ingeroepen worden ⁽⁴⁸⁾.

22. Ten aanzien van de persoon stellen zich daarentegen geen moeilijkheden. Het gezag van gewijsde heeft enkel betrekking op de verdachte. Elke bepaling van het vonnis betreffende een derde heeft geen enkel gezag van gewijsde. Dit zal ondermeer het geval zijn wanneer een vrijpraak gemotiveerd was op de schuld van een derde ⁽⁴⁹⁾. Deze derde zal door een later vonnis kunnen vrijgesproken worden zonder dat het gezag van gewijsde geschoonden is. Hetzelfde geldt voor een verdeling van de verantwoordelijkheid ⁽⁵⁰⁾.

23. Samenvattend menen wij dus te mogen vooropstellen dat het gezag van gewijsde erga omnes moet bewaard blijven en qua toepassing zelfs verruimd. De inhoud van dit gezag van gewijsde dient echter beperkt te worden tot de vaststelling van de schuld van een bepaalde dader ten opzichte van een bepaald feit. Gezag van gewijsde mag niet verbonden zijn aan beslissingen ten opzichte van andere personen of ten opzichte van de gevolgen van het misdrijf. Om alle misverstand te vermijden herhalen wij dat we hier enkel het strafrechtelijk gewijsde erga omnes bedoelen. Ten opzichte van de in het geding betrokken partijen zal de beslissing van de strafrechter op burgerlijk gebied wat verdeling van verantwoordelijkheid betreft bij voorbeeld of wat de gevolgen van het misdrijf betreft — wanneer daar tegensprakelijk uitspraak werd over gedaan — gezag van gewijsde inter partes verwerven, precies zoals dit het geval zou zijn voor een burgerlijk vonnis.

Het voorgaande had niet de bedoeling een volledige uiteenzetting te geven, noch alle problemen op te lossen. Wij zijn er ons van bewust dat vele vragen onbeantwoord blijven en dat wij er niet in geslaagd zijn een volkomen verantwoorde structuur op te bouwen. Het was enkel onze bedoeling enkele beschouwingen naar voren te brengen, gesteund op de overweging dat het gezag van gewijsde erga omnes van strafrechtelijke uitspraken in overeenstemming moet gebracht worden met het rechtmatig verlangen van de rechtsonderhorige naar rechtszekerheid. Op de vooravond van een hervorming van ons strafprocesrecht

zijn deze beschouwingen omtrent een grondprincipe van ons strafprocesrecht wel verantwoord.

(1) Cass. 22 februari 1965, R.W. 65-66, 1106

(2) P.-E. Trousse: L'autorité de la chose jugée au répressif sur le procès civil ultérieur, R.D.P., 66-67, blz. 713 en voetnoot 120.

(3) Droit Civil, VIII, nrs 30 e.v. en X nrs 240 e.v.

(4) ZIE in dezelfde zin Carré et Chauveau; Lois de la procédure, nr. 547; Faustin Hélie, III, blz. 774; Cass. fr. (req.) 8 avril 1812, Répertoire alphabétique Dalloz 555; Orléans 12 augustus 1828; R., 459-2°; Paris 26 januari 1828, R., 579-2°.

(5) Lagrange: Des effets de la chose jugée au criminel sur l'action civile, Revue critique de législation et de jurisprudence, VIII, 1856, blz. 31 t.m. 44.

(6) Griotet: De l'autorité de la chose jugée, blz. 342 e.v.

(7) Répertoire: V° Chose jugée, § 15; V° Non bis in idem, nrs 15 e.v.; Questions de Droit: V° Faux, § 6.

(8) Zie hierover J. Coutts: De l'autorité de la chose jugée au pénal sur le procès civil, R.I.D.P. 1955, blz. 435 e.v.

(9) Guarneri: L'autorità della cosa giudicata penale nel giudizio civile, 1942.

(10) J. Fossereau: Les conditions d'application du principe de l'autorité de la chose jugée au pénal sur le civil, R.D.P. 66-67, 635.

(11) G. Stefani: Les effets du procès pénal sur le procès engagé devant le Tribunal civil, R.I.D.P., 1955, blz. 500

(12) Voorwoord tot Valticos: L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil.

(13) Art. 26 wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het wetboek van rechtspleging in strafzaken zoals gewijzigd bij wet van 30 mei 1961; zie hierover R. Mathys: Evolutie naar een merkkelijke tempering van de solidariteitsband tussen publieke vordering en burgerlijke vordering volgende uit een misdrijf, R.W. 61-62, 185 e.v.

(14) Persoonlijk vermoeden wij dat de evolutie in die zin zal gaan en niet tot een volledige afschaffing van het foutprincipe op burgerlijk gebied zal leiden.

(15) J. Coutts, loc. cit. blz. 445 e.v.

(16) Dit geldt dan ook niet alleen voor strafrechtelijke uitspraken maar eveneens voor burgerrechtelijke waar het algemeen belang bij betrokken is zoals de uitspraken betreffende de staat van de personen.

(17) Lord Denman in R.V./ Fontaine Moreau (1948) 11 Q.B. 1028, geciteerd door J. Coutts: loc. cit. blz. 449.

(18) Behoudens wanneer vaststaat dat de verzekeraar in feite de leiding van het proces heeft gehad (art. 9 W. 1 juli 1956) cfr. Cass. 15 september 1966, J.T., 671.

(19) Gent, 11 december 1961, R.G.A.R., 7318.

(20) Cass. 30 november 1885 - Pas. 1886 - I - 35.

(21) Zie Luik 26 januari 1966, B.A., 293.

(22) Corr. Dinant 23 februari 1965 - Jur. Liège 64-65, 251.

(23) G. Schuind: De l'influence de la chose jugée au criminel sur l'action civile, R.D.P., 1930, blz. 3, verwijzend naar Hasselt 6 februari 1907, P.P., 1907, 1188.

(24) C.J. Vanhoudt en W. Callewaert: Belgisch Strafrecht, III, nr. 1947; P.E. Trousse: loc. cit., blz. 703.

(25) J. Simon: strafvordering, nr. 303.

(26) Kamer van Inbeschuldigingstelling Gent 23 februari 1966, R.W. 65-66, 1981.

(27) Burg. Rb. Ieper, 30 januari 1957, Pas. 1953 - III - 37; R.D.P. 53-59, 415; Cass. 23 maart 1962, R.W. 62-63, 1001; Luik 8 februari 1962, Pas. 63 - II - 142; Brussel 8 januari 1962, Pas. 63 - II - 21.

(28) Cass. 23 maart 1962 - Pas. 62 - I - 819.

(29) C.J. Vanhoudt en W. Callewaert: Belgisch Strafrecht, II, nr. 899.

(30) Cass. 11 augustus 1951. Pas. 52 - I - 233.

(31) Cass. 11 september 1954, Pas. 55 - I - 29.

(32) Cass. 21 mei 1965, Pas. 65 - I - 1021.

(33) Cass. 22 januari 1963 - Pas. 63 - I - 587.

(34) Cass. 8 april 1965 - Pas. 65 - I - 849.

(35) Cass. 25 oktober 1962 - Pas. 63 - I - 143.

(36) Luik 1 december 1947 - Pas. 1948 - II - 7.

(37) De l'influence des jugements répressifs au point de vue de la chose jugée en matière de responsabilité du chef d'accidents de roulage, R.D.P., 1932, blz. 891.

(38) Zie ook J. Fossereau, loc. cit., blz. 646.

(39) Corr. Leuven, 30 maart 1960; B.A. 1963, 134, zie ook Corr. Leuven 10 november 1949, R.W. 49-50, 724.

(40) Zie in die zin J. Beffort en A. Schaack: Le problème de la chose jugée au pénal sur le civil, R.D.P., 66-67, blz. 633 met verwijzing naar rechtspraak betreffende het Luxemburgse recht. Zoals hoger opgemerkt kan wel latere schade, die niet kon vastgesteld worden, aanvaard worden.

(41) Brussel, 5 juni 1935, R.G.A.R., 1936, 2218; Van Roye: Manuel de la partie civile, nr. 577.

(42) Behoudens wat reeds gezegd werd ten aanzien van de arresten van het Hof van Assisen.

(43) Gent, 9 maart 1965, R.W. 66-67, 259.

(44) G. Stefani, loc. cit., blz. 489.

(45) Hrb. Bergen 5 april 1966, B.A. 66, blz. 557; Cass. 26 februari 65, Pas. 65 - I - 654.

(46) Luik 9 juli 1953, Pas. 54 - II - 79.

(47) Zie hierover o.m. J.M. Van Bemmelen: Samenloop en de regel non bis in idem, T.v.S. 1965, 183 e.v. waarin de rechtspraak van de Hoge Raad besproken wordt waarin thans als criterium gebruikt wordt «de wezenlijke samenhang in het handelen en in de schuld van de dader».

(48) Corr. Nijvel, 20 maart 1958, Rec. jur. T.A. Niv. 59, 62.

(49) Cass. 3 november 1960, Pas. 61 - I - 235.

(50) Vaste rechtspraak, cfr. o.m. Cass. 3 november 1960, R.G.A.R., 6920.

Rede van Mr. Armand COULIER, Stafhouder der Balie van Brugge.

Ik meen Mr. Schepens te mogen gelukwensen met zijn leerrijke voordracht.

Deze voordracht was meer dan een eenvoudig belichten van de verschillende aspecten van een vraagstuk, dat voornamelijk de practici interesseert.

Want een vraagstuk is het: het gezag van gewijsde in strafzaken.

In de burgerrechtelijke rechtspleging is dit begrip van het gezag van de gewijsde zaak, veel eenvoudiger, omdat burgerrechtelijke betwistingen over het algemeen slechts twee of drie partijen scheiden, terwijl op strafgebied, de gewijsde zaak, eerder de gemeenschap of toch verschillende personen, die geen partij waren in het oorspronkelijk geding, aanbelangt.

Het blijft in principe een bewijs erga omnes, dus ook ten overstaan van de buitenstaanders.

De voordrachtgever heeft zich niet beperkt tot de eenvoudige varianten van dit begrip van het gezag van gewijsde in strafzaken, voor te brengen, doch langs de denkbeelden die in de nabije landen dienaangaande inslag hebben, heeft hij ons geleid naar de proceduur in eigen land en heeft hij suggesties gedaan tot het bereiken van de dubbele doelstelling, zijnde,

enerzijds: het verhinderen van tegenstrijdige beslissingen

en anderzijds: het vermijden dat derden voor een vol-dongen feit zouden geplaatst worden.

Niemand onder ons kan inderdaad ontkennen, dat het gezag van gewijsde in strafzaken, hoe eerbiedwaardig ook in zijn wezen, omdat de verdachte eindelijk het definitief oordeel kent van de strafrechter, en deze hem niet meer in de onzekerheid laat nopens de al of niet te vrezen sanctie, desniettemin voor de herstelzoekenden veel venijn inhoudt.

En dit geldt niet alleen voor het herstelzoekend slachtoffer doch ook voor de verzekeraar van de verdachte en zijn burgerlijk verantwoordelijke.

Bijzonder in onze dagen, waar de misdrijven inzake verkeer dikwijls de bron zijn van merkelijke schade, is

een gebeurlijke verwijzing of veroordeling van de dader van groot belang voor deze laatsten.

In welke mate zijn ze reeds gebonden? In welke mate zijn ze nog vrij?

Hun latere rechten en verplichtingen zullen gedetermineerd worden al naar gelang de beslissing genomen door het onderzoeks- of door het vonnisgerecht.

Het gezag van gewijsde is een soort «boîte à surprises» waar het duiveltje van het voldongen feit, de derde alle verhaal tot herstel ontnemt en dat hem tegengeworpen wordt wanneer hij zich er het minst aan verwacht.

De voordrachtgever is dan bij rechtspraak en rechtsleer te rade gegaan voor de praktische gevolgen van dit gezag van gewijsde in functie van het rechtsprekend college.

Zijn suggestie van het betrekken in een strafgeding — inclus de proceduur voor de Raadkamer — van de mogelijke belanghebbenden zal zeker fel inwerken om de tegenstrijdige beslissingen te vermijden.

Wat is een kwalificatie? Wat is een feit, een zelfde feit?

Onze strafwet leert ons wat een kwalificatie betekent, doch nergens staat geschreven wat door een feit en een zelfde feit dient te worden verstaan.

Een omschrijving werd gegeven: «de wezenlijke samenhang in het handelen en in de schuld van de dader.»

Ik vrees echter dat deze omschrijving niet veel licht brengt in dit duister begrip en, dat in de toekomst, wij daar nog een hele kluit zullen aan hebben.

Hier komt mij het woord te binnen van de Engelse schrijver: «A matter of fact»... een feit is bijna zo eerbiedwaardig als een Lord-Mair.

Mr. Schepens heeft de verdienste in een leerrijke uiteenzetting, ons de verschillende begrippen, mogelijkheden en gesuggereerde verbeteringen onder de ogen te hebben gebracht en ons een hernieuwd inzicht te hebben gegeven in dit zo ingewikkeld als verraderlijk domein van onze rechtspraktijk.

Daarom dank ik hem hartelijk.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. R. BEULS, voorzitter van de Conferentie der Jonge Balie.

In naam van het Bestuur der Conferentie der Jonge Balie bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge, heb ik de eer deze plechtige openingszitting in te leiden.

U allen, die deze vergadering met Uw tegenwoordigheid vereert, en U Heer Minister in de eerste plaats, U Heren hoogwaardigheidsbekleders, en U eregasten uit binnen- en buitenland, noem ik zeer hartelijk welkom.

De titels die U voert, de rang die U in de maatschappij bekleedt en de rol die U er vervult, verlenen aan deze zitting een buitengewoon uitgelezen karakter. Dit vereert en verheugt ons.

Wij waarderen bijzonder U onder ons te mogen begroeten en wij danken U zeer oprecht voor Uw blijken van belangstelling die we in deze aanwezigheid zien.

Eén overweging wil ik mij veroorloven bij deze inleiding die uiteraard kort zal zijn.

Ze is ingegeven door de verheugende vaststelling dat wij voor het gerechtelijk jaar 1968-1969 opnieuw onze rangen zien aanvullen door een schaar van confraters-stagiairs, dit na een gekarakteriseerde afkeer gedurende de laatste 5 jaar.

Tot deze confraters-stagiairs en tot de jongeren onder ons richt ik mij, om hen aan te sporen door individuele studie, door stipte naleving van de beroepsregels, en door een onverminderde geestdrift en wilskracht, de naam en de faam van advocatuur eer aan te doen en meteen de plaats die hun in de maatschappij toekomt te veroveren, maar vooral hier om hen aan te sporen zich daadwerkelijk bewust te worden dat we allen behoren tot één en hetzelfde beroep, waarvan de belangen alleen met succes kunnen behartigd worden wanneer iedereen zich met deze belangen inlaat en wanneer we doordrongen zijn van een onontbeerlijk solidariteitsgevoel.

De advocaat is het meest veelzijdige, maar ook het aller-individueelste individu in de maatschappij; in de uitoefening van zijn beroep geroepen om de rechtszoekende te leiden in de doolhof van wetgeving en rechterlijke inrichting, is hij ermede vertrouwd, alleen, zelfstandig en onafhankelijk op te treden.

Verwonderlijk blijkt het dan ook niet dat het meestal de advocaat mangelt aan besef en begrip van de *noodzakelijkheid* van een eenheid in onze strevingen en opvattingen betreffende de plaats van de advocatuur in de maatschappij van morgen.

Is het niet jammer te moeten vaststellen dat in een tijd van drukkingsgroepen, dialoog en contestatie, in een tijd waar sedert eeuwen bestaande taboes en aanvaarde waarden, worden neergehaald, wij nog niet eens over een degelijk ingerichte en efficiënte beroepsvereniging beschikken.

Ongeveer 2/3 der parlementsleden behoren tot de balie, — ze zouden wellicht een grondwetsherziening kunnen doorvoeren — maar ook deze eminente confraters zijn er nog niet in geslaagd zich te verenigen om hun beroep te beveiligen.

En nochtans zijn in geen enkel ander beroep dan het onze, de contacten tussen de leden zo veelvuldig en zo afwisselend. Het blijkt dus dat onze dagelijkse contacten in de zittingszalen als tegenstrever of medepleiter, zelfs niet van aard zijn om de voorwaarden te scheppen tot het zo noodzakelijk solidariteitsgevoel, en de even noodzake-

lijke bewustwording van de problemen eigen aan ons beroep; het één en het ander, zijn nochtans het begin van alles en moeten tenslotte leiden tot wel doordachte oplossingen.

Dit is de gedachte die ik de jongeren wilde meegeven; zij spoort aan tot uitgebreide contacten tussen de confraters onderling, buiten de dossiers om; zij spoort aan tot het intens deelnemen aan het balieleven en zij spoort aan om geen kans te laten voorbijgaan deel te nemen aan de zittingen, vergaderingen en congressen die in binnen- en buitenland voor en door de confraters worden gehouden. In de moderne maatschappij beschermt de enkeling zich langs de groep waartoe hij behoort.

De banden van professionele samenhang die U van nu af aan kunt smeden, vragen wellicht een inspanning omdat zij verder reiken dan de dagelijkse beslommeringen, maar ze vormen een waarborg voor de toekomst van ons allen.

Alsdan zullen we niet meer de bedenking moeten maken dat er werkelijk een zo grote schaar intellectuelen samen moet zijn om dusdanige wanorde te kunnen stichten...

Er blijft mij tenslotte de aangename taak de openingsredenaar van vandaag voor te stellen.

Meester Ernest Schepens, U kwam aan onze balie in 1964 na Uw studies volbracht te hebben in het Koninklijk Atheneum te Brugge en de Rijksuniversiteit te Gent waar U in 1962 promoveerde tot licentiaat in de criminologie en in 1963 tot Doctor in de rechten. Intussen was U ook medewerker aan het Seminarie voor Sociologie van zelfde universiteit, waar U thans nog part-time assistent zijt in de leergang van strafvordering.

Alhoewel U in zeer moeilijke en pijnlijke omstandigheden het grootste deel van Uw stage moest volgen, werd U onmiddellijk én door de magistratuur én door Uw confraters opgemerkt als een zeer beloftevol element aan onze balie. U zijt steeds beheerst, objectief, en hoffelijk en U geniet het vertrouwen van iedereen; Uw kennis van het recht, en meer speciaal van ons Strafrecht, komt tot uiting in Uwe natuurlijke welbespraaktheid en zuivere taal.

Het blijkt me dat wijlen Meester Lucien Meuleman, niettegenstaande zijn ongelijke strijd tegen een ongeneesbare kwaal, er nog zorg heeft voor gedragen, vóór zijn definitief afscheid, zijn ontelbare gaven in U over te planten.

Meester Ernest Schepens, het is met een bijzondere belangstelling dat wij naar U luisteren.

RECHTSPRAAK

Rechtspraak inzake arbeidsongevallen

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 23 oktober 1967.

Voorzitter: M. Louveaux.

Raadsheer-verslaggever: M. Perrichon.

Advocaat-generaal: M. Co'ard.

Arbidsongevallen. — Art. 19 Arbidsongevallenwet. — Verbod van samenvoeging van de gemeenrechtelijke vergoeding en van de forfaitaire vergoeding voor dezelfde schade.

De arbidsongevallenverzekeraar had aan de kinderen van het slachtoffer van een dodelijk ongeval op de weg naar het werk een forfaitaire vergoeding van 340.000 fr. uitge-

keerd. De strafrechter stelde vast dat aan de kinderen krachtens het gemene recht voor de schade, die reeds forfaitair door de verzekeraar was vergoed, een bedrag van 280.000 fr. zou toekomen. Daar de verzekeraar zijn eis tegen de dader van het ongeval beperkte tot 180.000 fr., veroordeelde de rechter die dader om aan de kinderen 100.000 fr. te betalen.

Uit de samenvoeging van de bepalingen van art. 19 arbidsongevallenwet volgt echter dat wanneer voor het ongeval uitsluitend een derde aansprakelijk is, het slachtoffer of zijn rechthebbenden nooit meer dan het hoogste van de twee bedragen kunnen verkrijgen die hun, hetzij in de wettelijke regeling van de forfaitaire schadevergoeding hetzij in de gemeenrechtelijke rege-

ling, ter vergoeding van dezelfde schade kunnen worden toegekend.

N.V. Verzekeringskas van de Federale Belgische
Coöperatieve vennootschap t./ Minne e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 1 maart 1967 gewezen door het Hof van beroep te Brussel;

Overwegende dat eiseres verklaard heeft zich in cassatie te voorzien tegen alle bepalingen van het arrest; dat dit arrest uitspraak doet op het oorspronkelijk hoger beroep van eiseres, vrijwillig tussenkomende partij als verzekeraarster van de burgerlijke aansprakelijkheid van beklagde, en op de incidentele beroepen van de burgerlijke partijen Augustin Minne en de echtgenoten Jacquemart-Latinis, respectievelijk handelende als voogd en pleegvoogden van de minderjarige kinderen van het slachtoffer;

I. In zover de voorziening gericht wordt tegen de beslissing op de rechtsvorderingen van de burgerlijke partijen die incidenteel beroep hebben ingesteld:

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 4, 19, inzonderheid lid 4, van de bij koninklijk besluit van 28 september 1931 gecoördineerde wetten op de vergoeding van de schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, zoals gewijzigd bij de besluitwet van 9 juni 1945 en bij de wetten van 10 juli 1951, 16 maart 1954 en 11 juni 1964, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, na te hebben verklaard dat de dood van de vader, wijlen Jean Baptiste Delcon, hoewel van zijn ouderlijke macht ontzet, voor zijn minderjarige kinderen een schade heeft meegebracht, te wijten aan het verlies van hun recht op een financiële hulp ten laste van hun ouders, deze schade naar billijkheid op een globaal bedrag van 280.000 frank schat en, na te hebben vastgesteld enerzijds dat de verzekeringsmaatschappij Winterthur, met toepassing van de wetten op de vergoeding van de schade uit arbeidsongevallen, aan de voormelde minderjarige kinderen wegens de dood van hun vader vergoedingen tot een totaal bedrag van 340.000 frank gestort heeft en anderzijds dat, hoewel de gemeenrechtelijke vergoeding van 280.000 frank bijgevolg geheel aan de vennootschap Winterthur moest worden toegekend, deze laatste zich ertoe beperkt de bevestiging te vragen van het beroepen vonnis waarbij haar een vergoeding van 180.000 frank was toegekend, zodat zij geacht wordt afstand te doen van het verschil (280.000 frank — 180.000 frank) dit is 100.000 frank, beslist dat dit bedrag van 100.000 frank aan de minderjarige kinderen toekomt diensgevolge eiseres veroordeelt om aan de burgerlijke partijen een totaal bedrag van 100.000 frank te betalen en voor het overige de tegen haar door de eerste rechter uitgesproken veroordelingen tot betaling van 180.000 frank schadevergoeding aan de burgerlijke partij Winterthur, bevestigt,

terwijl, door te beslissen dat het bedrag van 100.000 frank waarvan de verzekeraar voor arbeidsongevallen afstand had gedaan, aan de kinderen van het slachtoffer toekomt, het bestreden arrest het beginsel miskend volgens hetwelk de schadevergoeding niet samengevoegd wordt met de vergoeding toegekend bij de gecoördineerde wetten op de vergoeding van de schade uit arbeidsongevallen;

Overwegende dat het middel het arrest slechts bestrijdt in zover het eiseres veroordeelt om aan de burgerlijke partijen Augustin Minne, enerzijds, de echtgenoten Jacquemart-Latinis anderzijds een bedrag van 100.000 frank te betalen, dat onder de vier levende kinderen gelijkelijk moet worden verdeeld;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat, ter verantwoording van deze aanvullende schadeloosstelling als vergoeding van de materiële schade die de kinderen geleden hebben tijdens de periode tussen de dag van het dodelijk ongeval van hun vader en de achttiende verjaardag van elk hunner, het arrest zich hierop grondt: 1°) dat het ongeval heeft plaats gehad op de weg van of naar het werk en de verzekeraar voor arbeidsongevallen van de werkgever van het slachtoffer, de burgerlijke partij, de maatschappij Winterthur, dan ook overeenkomstig de wet het bedrag van 340.209 frank heeft betaald als forfaitaire vergoeding van de bedoelde materiële schade en dat die burgerlijke partij aldus in de rechten van de kinderen treedt « ten belope van de door haar uitbetaalde bedragen, maar zonder meer te kunnen krijgen dan de vergoeding die door de aanrichter van de schade verschuldigd is en die berekend wordt op grond van de bepalingen van het gemeen recht »; 2°) dat de volgens het gemeen recht vastgestelde vergoeding dezelfde schade gedurende dezelfde periode dekt en 280.000 frank bedraagt; dat aldus deze vergoeding, waarvan het bedrag lager is dan de wettelijke uitkeringen van de verzekeraar voor arbeidsongevallen, geheel aan deze laatste zou moeten worden toegekend, maar dat « de eerste rechter aan de verzekeraar arbeidsongevallen slechts 180.000 frank heeft toegekend en deze zich ertoe beperkt heeft bevestiging te vragen van die toekenning, waaruit volgt dat in hoger beroep « Winterthur » moet worden geacht af te zien van het verschil waarop ze had kunnen aanspraak maken », 3°) dat dit verschil van 100.000 frank aan de bedoelde minderjarigen toekomt;

Overwegende dat diensgevolge het arrest eiseres veroordeelt om dit bedrag aan de voormelde burgerlijke partijen, handelende qualitate qua, te betalen;

Overwegende dat luidens artikel 19, lid 4, van de wet op de vergoeding van schade uit arbeidsongevallen de schadevergoeding niet samengevoegd wordt met de bij deze wet toegekende vergoedingen;

Overwegende dat het verbod om gemeenrechtelijke schadevergoeding en de bij de voornoemde wet voorgeschreven forfaitaire vergoeding samen te voegen geldt zodra die schadevergoeding dezelfde schade betreft als die welke door de forfaitaire schadevergoeding moet worden gedekt; dat uit de samenvoeging van de verscheidene bepalingen van bedoeld artikel 19 volgt dat wanneer voor het ongeval uitsluitend de derde aansprakelijk is, het slachtoffer of zijn rechthebbenden nooit meer dan het hoogste van de twee bedragen kunnen verkrijgen die hun, hetzij in de wettelijke regeling van de forfaitaire schadevergoeding hetzij in de gemeenrechtelijke regeling hun ter vergoeding van dezelfde schade kunnen worden toegekend;

Dat het middel gegrond is;

II. In zover de voorziening gericht wordt tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvorderingen van de naamloze vennootschap Winterthur en de gemeente Lodelinsart:

Overwegende dat eiseres geen middel aanvoert;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, doch slechts in zover het eiseres veroordeelt tot betaling van 75.000 frank aan de burgerlijke partij Minne, qualitate qua, en 25.000 frank aan de burgerlijke partijen, de echtgenoten Jacquemart-Latinis, qualitate qua, en het beslist over de kosten van de burgerlijke rechtsvorderingen in hoger beroep;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Beschikt dat de kosten van de betekening van de voorziening aan het Openbaar Ministerie en aan de beklagde,

tegen welke partijen de voorziening niet is gericht, ten laste van eiseres zullen blijven;

Veroordeelt eiseres in de kosten van haar voorziening tegen de vennootschap Winterthur en tegen het gemeentebestuur van Lodelinsart, veroordeelt haar in drie vierden van de overige kosten en veroordeelt de voormelde burgerlijke partijen, qualitate qua, in het overige vierde;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 3 november 1967.

Voorzitter : M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever : M. Rutsaert.

Eerste advocaat-generaal : M. Ganshof van der Meersch.

Advocaten : Mrs. Struye en Ansiaux.

Arbeidsongevallen. — Begrip. — Krachtinspanning. — Voorbeschiktheid van de getroffene.

Het arbeidsongeval in de zin van de arbeidsongevallenwet is de plotselinge gebeurtenis die een lichamelijk letsel met arbeidsongeschiktheid of de dood van de werknemer doet ontstaan en waarvan de oorzaak of een van de oorzaken vreemd is aan het organisme van de getroffene.

De omstandigheid dat de krachtsinspanning, ingevolge welke de getroffene overleed, niet groter was dan die welke bij de normale uitoefening van zijn beroep vereist was, ontneeft op zichzelf aan het ongeval zijn karakter van arbeidsongeval niet.

De vaststelling dat de getroffene geen noemenswaardig letsel had opgelopen indien hij niet aan een chronische hartziekte lijdend was geweest, volstaat niet om het vonnis als wettelijk gemotiveerd te beschouwen : het vonnis diende tevens de vraag te beantwoorden of de door het vonnis aangehaalde uitwendige kracht naar aanleiding waarvan door de getroffene een krachtinspanning geleverd werd, niet een van de oorzaken van het ongeval is geweest.

De Bruyne t./ De Verenigde. Textielnijverheden

Gelet op het bestreden vonnis, op 17 november 1965 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1 van de bij koninklijk besluit van 28 september 1931 gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, na vastgesteld te hebben dat « de echtgenoot van eiseres op 13 februari 1964 overleden is ingevolge een krachtinspanning, teweggebracht door een uitwendige kracht, geleverd bij het optillen van een zwaar stuk linnen, tijdens het verrichten van zijn gewoon werk », beslist dat de vordering van eiseres, ertoe strekkende de wettelijke aan de weduwe van het slachtoffer van een arbeidsongeval verschuldigde rente te bekomen, niet gegrond was om de redenen dat « uit het enkelvoud dat door de eerste rechter werd gehouden niet blijkt dat de bedoelde krachtinspanning groter was dan die welke bij de normale uitoefening van zijn beroep is vereist »,

terwijl, in de zin van artikel 1 van de gemelde gecoördineerde wetten, het arbeidsongeval een plotse en abnor-

male gebeurtenis is die zich voordoet in de loop en door het feit van de uitvoering van het arbeidscontract en veroorzaakt wordt door de plotselinge werking van een uitwendige kracht, die fysische letsels tewegbrengt,

terwijl telkens als de plotselinge werking van een uitwendige kracht, eventueel samen met andere factoren, het ongeval veroorzaakt, het ongeval als een arbeidsongeval dient beschouwd te worden,

terwijl in geval van overlijden ten gevolge van de inspanning geleverd om een zwaar stuk op te heffen, de uitwendige kracht ligt in de inspanning die geleverd werd om een weerstand te overwinnen die, in het verrichten van de arbeid, uitwendig is aan de arbeider, te weten de op te heffen last,

terwijl bijgevolg het vonnis het wettelijk begrip arbeidsongeval miskend heeft door te beslissen dat de geleverde inspanning om de last op te heffen, die de uitwendige oorzaak van het ongeval was, bovendien een abnormaal karakter zou moeten vertonen om een arbeidsongeval, in de zin van gezegd artikel, uit te maken :

Overwegende dat het vonnis vaststelt dat de echtgenoot van eiseres overleed ingevolge een krachtinspanning teweggebracht door een uitwendige kracht, bij het verrichten van zijn gewoon werk ; dat het nochtans de door eiseres ingestelde vordering tot vergoeding van de schade voortvloeiende uit een arbeidsongeval afwijst om de redenen dat de krachtsinspanning, die bij het optillen van een zwaar stuk linnen geleverd werd, niet groter was dan die welke bij de normale uitoefening van het beroep van de getroffene vereist was en zij hem geen noemenswaardig letsel zou veroorzaakt hebben indien hij op het ogenblik van de feiten niet lijdende was geweest aan een chronische hartziekte ;

Overwegende dat het arbeidsongeval, in de zin van gemelde gecoördineerde wetten, de plotselinge gebeurtenis is die een lichamelijk letsel met arbeidsongeschiktheid of de dood van de werknemer doet ontstaan en waarvan de oorzaak of een van de oorzaken vreemd is aan het organisme van de getroffene ;

Overwegende dat, op zichzelf, de omstandigheid dat de krachtinspanning, ingevolge welke de getroffene overleed, niet groter was dan die welke bij de normale uitoefening van zijn beroep vereist was, aan het ongeval zijn karakter van arbeidsongeval niet ontneeft ;

Dat het middel gegrond is ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 1 van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen,

doordat het bestreden vonnis beslist dat het dodelijk ongeval waarvan de echtgenoot van eiseres het slachtoffer was, geen arbeidsongeval was om de reden dat « indien de getroffene op het ogenblik van de feiten niet lijdend was geweest aan een chronische hartziekte, de krachtinspanning die door hem werd geleverd bij het optillen van een zwaar stuk linnen, niet van die aard was dat zij hem enig noemenswaardig letsel kon veroorzaken »,

terwijl, het vonnis, om zijn beslissing wettelijk te motiveren, had moeten vaststellen niet alleen dat zonder de voorbestaande hartziekte, de geleverde krachtinspanning het ongeval niet zou veroorzaakt hebben, doch ook dat, zonder het optillen van dit zwaar stuk, het ongeval zich toch zou voorgedaan hebben,

terwijl bij gebreke van dergelijke vaststelling het vonnis niet naar de eis van artikel 97 van de Grondwet gemotiveerd is :

Overwegende dat, zoals uit het antwoord op het eerste middel blijkt, de krachtinspanning die door de getroffene geleverd werd bij het verrichten van zijn gewoon werk en die door een uitwendige kracht, bij het optillen van een zwaar stuk linnen, werd teweggebracht, uit zich zelf aan

het ongeval zijn karakter van arbeidsongeval niet ontleemt;

Overwegende dat de vaststelling door de rechtbank dat de getroffene geen noemenswaardig letsel had opgelopen indien hij niet aan een chronische hartziekte lijdende was geweest, dan ook niet volstaat om het vonnis als wettelijk gemotiveerd te doen beschouwen; dat tevens de vraag diende beantwoord te worden of de door het vonnis aangehaalde uitwendige kracht naar aanleiding waarvan door de getroffene een krachtspanning geleverd werd, niet een van de oorzaken van het ongeval is geweest;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

en zonder acht te slaan op het tweede en het vierde middel die geen uitgebreider vernietiging zouden kunnen meebrengen,

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest op de kant van de vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, rechtdoende in hoger beroep.

NOOT. — Zie *Overzicht van rechtspraak (1961-1965), Arbeidsongevallenrecht*, door Herman Lenaerts en Edith Claeys-Leboucq, in T.P.R., 1967, blz. 251, nr. 9 (abnormale gebeurtenis) en blz. 252, nr. 11 (voorbeschiktheid).

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 november 1967.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Legros.

Advocaat-generaal: M. Delange.

Advocaten: Mrs. Demeur en Ansiaux.

Arbeidsongevallen. — Weg van en naar het werk. — Begrip.

Een kantoorbediende had tijdens de middagpauze de lokalen van het bedrijfshoofd verlaten om bij een winkelier iets te kopen ter aanvulling van haar maaltijd die zij van thuis meebracht en op het kantoor gebruikte; bij het terugkeren werd zij tegenover de lokalen van haar werkgever door een auto aangereden en gedood.

Daar de rechter het begrip zelf van de wegen die in art. 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945 op beperkende wijze zijn omschreven, niet mag uitbreiden heeft het bestreden vonnis niet wettelijk kunnen beslissen dat de weg door de getroffene afgelegd tussen de winkel waar zij boodschappen had gedaan welke ook de aard ervan was, en de plaats waar zij haar werk verrichtte, de weg naar het werk was. Dienaangaande is het zonder belang dat die winkel gelegen is op de normale weg die de getroffene had moeten afleggen om naar huis te gaan of ervan terug te keren, aangezien vaststaat dat zij zulks niet deed, of dat het ongeval zich tegenover de plaats van haar werk heeft voorgedaan, nu vaststaat dat de getroffene niet een van de wegen aflegde waarvan de risico's door het wetsbesluit zijn beoogd en gedekt.

Mutuelle der Verenigde Syndicaten en Util t./
Van Hecke-Geraldi.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 december 1965 in hoger beroep door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel gewezen;

I. Wat de voorziening van de tweede eiseres betreft :

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door het openbaar ministerie opgeworpen en betekend aan de advocaten van de betrokken partijen, overeenkomstig art. 17 ter van de wet van 25 februari 1925, die is aangevuld bij de wet van 20 juni 1953, art. 2 :

Overwegende dat eiseres, gedagvaard als werkgever van de getroffene, buiten het geding is gesteld zonder kosten, bij toepassing van art. 9 van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen;

Dat de voorziening derhalve wegens het ontbreken van belang niet onvankelijk is;

II. Wat de voorziening van de eerste eiseres betreft :

Over het middel afgeleid uit de schending van de artt 1319 tot 1322 van het B.W., 97 van de Grondwet, 1 van de gecoördineerde wetten van 28 september 1931 betreffende de arbeidsongevallen, aangevuld bij art. 1 van de besluitwet van 9 juni 1945, 1 en 2 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen die zich op de weg naar of van het werk voordoen,

doordat, om aan te nemen dat het ongeval zich heeft voorgedaan overeenkomstig de besluitwet van 1945, dat wil zeggen « op de weg die de getroffene moest afleggen om zich van haar verblijf of van de plaats waar zij gaat eten naar de plaats waar zij haar werk verricht te begeben, en omgekeerd », het bestreden vonnis verklaart « dat het van weinig belang is te weten of de getroffene terugkeerde van bij haar thuis of van bij een winkelier waar zij boodschappen zou hebben gedaan » (misschien voor haar maaltijd), « vermits het ongeval zich, in elk geval, heeft voorgedaan gedurende de normale weg en op een normale plaats van de terugweg naar de plaats van het werk ».

terwijl het vonnis aldus : eerste onderdeel, of (schending van alle in het middel aangeduide bepalingen met uitzondering van de artikelen van het B.W.) op een uitbreidende en verkeerde wijze de woorden « weg naar en van het werk » uitlegt als zijnde niet alleen de weg tussen, enerzijds, de plaats van het werk en, anderzijds, het verblijf ofwel de plaats waar de arbeider gaat eten, maar, bovendien, de plaats waar de arbeider soms boodschappen doet (die eventueel betrekking hebben op zijn voeding);

tweede onderdeel, ofwel (schending van artikel 1, lid 2, van de besluitwet van 13 december 1945) aan de uitdrukking « gaan eten » de foutieve betekenis toekent van « levensmiddelen voor zijn maaltijd kopen »;

derde onderdeel, of nog (schending van de in de beide vorige onderdelen aangeduide bepalingen) ten onrechte onderstelt dat, voor het bestaan van een arbeidsongeval, enigerlei betrekking tussen een verplaatsing door de arbeider en de noodzaak voor hem naar de plaats van het werk terug te keren voldoende is;

vierde onderdeel, of ten slotte (schending van alle in het middel aangeduide bepalingen) niet wettelijk met redenen is omkleed, daar het onduidelijk antwoordt op de door eiseres bij conclusie aangevoerde verwerpmiddelen die deden gelden : 1) dat de getroffene « gedurende haar rusttijd van 12 tot 14 uur », vrij was in haar handel en wandel, zich op de openbare weg bevond en onttrokken was aan de bevelen en het toezicht van de werkgever en, dientengevolge, niet de arbeidsovereenkomst uitvoerde; 2) dat zij geen maaltijd had gebruikt noch had kunnen gebruiken in de winkel vanwaar zij terugkeerde, zodat de rechter de verplichting niet is nagekomen om zijn beslissing met redenen te omkleeden ten aanzien van

de door de partijen aangevoerde middelen en van de rechtsregels die laatstgenoemden in de zaak inroepen :

Wat de eerste twee onderdelen betreft :

Overwegende dat, volgens de vaststelling van het vonnis, op de dag van het ongeval de dochter van de verweerders, bediende in dienst van de vennootschap « Util », waarvan (de eerste) eiseres de verzekeraar arbeidsongevallen is, kort na het begin van de arbeidsonderbreking van 12 tot 14 uur de lokalen van het bedrijfshoofd had verlaten « om blijkbaar bij een winkelier uit de omgeving nog iets te kopen ter aanvulling van haar maaltijd die zij van bij haar thuis meebracht en gebruikte op het kantoor waar zij werkte », dat zij bij het terugkomen van die boodschap, rond 12 uur 30, toen zij naar de plaats van haar werk terugkeerde, tegenover de lokalen van haar werkgever door een auto werd omvergereden en gedurende haar overbrenging naar het ziekenhuis overleed ;

Dat de rechtbank, onder vernietiging van het beroepen vonnis, beslist dat het ongeval geen arbeidsongeval is, maar een ongeval overkomen op de weg naar het werk ;

Dat zij haar beslissing hierop steunt « dat het ongeval overkomen tegenover de lokalen van de vennootschap « Util », toen de getroffene naar die lokalen ging, zich heeft voorgedaan op het normaal parcours van de weg naar het werk, zoals hij wettelijk is omschreven » en « dat het dienaangaande van weinig belang is te weten of de getroffene terugkeerde van bij haar thuis of van bij een winkelier waar zij boodschappen zou hebben gedaan voor haar maaltijd, vermits het ongeval zich, in elk geval, heeft voorgedaan gedurende de normale weg en op een normale plaats van de terugweg naar de plaats van het werk » ;

Overwegende dat naar luid van art. 1 van de besluitwet van 13 december 1945 als de weg naar en van het werk dient verstaan de door de arbeider normale af te leggen weg om zich van zijn verblijf of van de plaats waar hij gaat eten naar de plaats waar hij zijn werk verricht te begeven en omgekeerd, of nog om zich naar de plaats te begeven waar de lonen worden uitbetaald en om ervan terug te keren ;

Dat zo de rechter de wettigheid kan aannemen van oorzaken van omweg of van onderbreking van de weg die deze laatste niet abnormaal maken, hij evenwel het begrip zelf van de wegen die in lid 2 en 3 van voornoemd art. 1 op beperkende wijze zijn omschreven, niet mag uitbreiden ;

Overwegende dat de rechter dus niet wettelijk heeft kunnen beslissen dat de weg door de getroffene afgelegd tussen de winkel waar zij boodschappen had gedaan welke ook hun aard, en de plaats waar zij haar werk verricht, de weg naar het werk is ;

Dat dienaangaande het zonder belang is dat die winkel, gelegen is op de normale weg die de getroffen had moeten afleggen om naar huis te gaan of ervan terug te keren, vermits het vaststaat dat zij zulks niet deed, of dat het ongeval zich tegenover de plaats van haar werk heeft voorgedaan, vanaf het ogenblik dat de getroffene niet een van de wegen aflegde, waarvan de risico's door de besluitwet zijn beoogd en gedekt ;

Dat de eerste twee onderdelen van het middel gegrond zijn ;

En overwegende dat, met betrekking tot de uitgestrektheid van de cassatie, de beslissing van het vonnis, waarbij het gedeelte van de alternatieve conclusie van de verweerders wordt verworpen dat ertoe strekte te doen zeggen dat het betwiste ongeval een arbeidsongeval is, geen beschikkend gedeelte uitmaakt dat verschilt van het door de voorziening bestreden beschikkend gedeelte ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening van tweede eiseres en veroordeelt deze tot de kosten ervan ;

Uitspraak doende over de voorziening van eerste eiseres ; Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover het de vennootschap « Util » buiten het geding heeft gesteld, het oorspronkelijk hoger beroep en het incidenteel beroep ontvankelijk heeft verklaard en over de kosten uitspraak heeft gedaan.

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Gelet op de wet van 20 maart 1948, Veroordeelt eiseres in de kosten. Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, rechtdoende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 17 november 1967.

Voorzitter : M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever : M. Neven.

Advocaat-generaal : M. Depelchin.

Advocaat : Mr. Bayart.

Arbidsongevallen. — Herziening. — Termijn. — Vervaltermijn. — Van openbare orde. — Tegenvordering tot herziening. — Mogelijk bij conclusie. — Maar moet binnen de termijn ingesteld zijn.

Inzake arbeidsongevallen is de termijn van herziening een vervaltermijn die van openbare orde is. Hij werd bepaald opdat de werkgever alsmede de werknemer niet al te lang in onzekerheid zouden blijven. Geen van de partijen vermag van die termijn af te wijken. Krachtens art. 21 arbeidsongevallenwet is elke bij overeenkomst bepaalde afwijking van de bepalingen van de wet nietig. Daaruit vloeit voort dat de rechter, in weerwil van elke erkenning of berusting van de partijen, ertoe gehouden is na te gaan of de eis tot herziening binnen de wettelijke termijn ingesteld werd.

Wanneer een van de partijen een eis tot herziening heeft ingesteld, kan de andere partij bij eenvoudige conclusie een tegenvordering tot herziening instellen.

Maar opdat die tegenvordering ontvankelijk zou worden verklaard, volstaat het niet dat de hoofdeis tot herziening binnen de bij de wet bepaalde termijn werd ingesteld ; het is vereist dat de tegenvordering zelf binnen de termijn van drie jaar werd ingesteld.

N.V. De Toekomst der Familie t./ Deschrijver.

Gelet op het bestreden vonnis, op 1 december 1966 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Veurne ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6 van het Burgerlijk Wetboek, 21, 28 van de bij koninklijk besluit van 28 september 1931 gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen en 97 van de Grondwet,

doordat, hoewel eiseres in haar conclusie voor de rechtbank van eerste aanleg liet gelden dat op 15 februari 1961 een proces-verbaal van akkoord was opgesteld dat de graad van de bestendige werkonbekwaamheid van verweerder op 10 t.h. had bepaald, dat dienvolgens de termijn voor het indienen van een vordering tot herziening op 16 februari 1964 verstreken was, dat verweerder zijn, te-

genvordering op grond van verergering slechts na het verstrijken van die termijn had ingesteld, en dat deze tegenvordering dus niet tijdig werd ingesteld en zij dienvolgens onontvankelijk was, het bestreden vonnis de tegenvordering van verweerder strekkende tot het bepalen van de graad van de bestendige werkonbekwaamheid op 15 t.h. ontvankelijk en gegrond verklaart om de reden dat op 23 december 1964 de eerste rechter een deskundigenonderzoek had bevolen, dat eiseres dit vonnis stilzwijgend en zonder voorbehoud heeft laten uitvoeren en bij het bevolen deskundigenonderzoek aanwezig was zonder enig bezwaar te uiten, en doordat het bestreden vonnis verzuimt na te gaan of verweerder zijn tegenvordering al dan niet buiten de wettelijke termijnen had ingesteld,

terwijl overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 6 van het Burgerlijk Wetboek en 21 van de voormelde wetten op de arbeidsongevallen, de termijn van drie jaar vanaf het akkoord, bij artikel 28 van gezegde wetten bepaald voor het indienen van de vorderingen tot herziening, van openbare orde is, zodat noch door een bijzondere overeenkomst, noch door een berusting in een beroepen vonnis, van deze wetsbepaling kon worden afgeweken, en dienvolgens, spijs de beweerde berusting van eiseres in het beroepen vonnis van 23 december 1964, de rechtbank de tegenvordering van verweerder niet ontvankelijk mocht verklaren tenzij indien vaststond dat, in strijd met de beweringen van eiseres, verweerder zijn vordering binnen de bij voormeld artikel 28 voorgeschreven termijn had ingesteld, zodat door te verzuimen na te gaan of verweerder zijn tegenvordering binnen voormelde termijn had ingesteld, de rechter zijn beslissing niet overeenkomstig artikel 97 van de Grondwet gemotiveerd heeft:

Overwegende dat naar luid van artikel 28, lid 2, van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 28 september 1931, de eis tot herziening van de vergoedingen, gegrond op een verergering of op een vermindering van de gebrekkelijkheid van de getroffene, ingesteld kan worden gedurende drie jaar te rekenen vanaf het akkoord dat tussen partijen is getroffen of vanaf het eindvonnis;

Overwegende dat die termijn een vervaltermijn uitmaakt en van openbare orde is; dat hij werd bepaald opdat de werkgever alsmede de werknemer niet al te lang in onzekerheid zouden blijven; dat geen van de partijen vermag van die termijn af te wijken; dat krachtens artikel 21 van de gecoördineerde wetten, elke bij overeenkomst bepaalde afwijking van de bepalingen van de wet nietig is; dat daaruit voortvloeit dat de rechter, in weerwil van elke erkenning of berusting van de partijen, ertoe gehouden is na te gaan of de eis tot herziening binnen de wettelijke termijn ingesteld werd;

Overwegende dat wanneer een van de partijen een eis tot herziening heeft ingesteld, de andere partij bij eenvoudige conclusie een tegenvordering tot herziening kan instellen, doch dat het niet volstaat, opdat die tegenvordering ontvankelijk zou worden verklaard, dat de hoofdeis tot herziening binnen de bij de wet bepaalde termijn zou ingesteld zijn; dat het vereist is dat de tegenvordering zelf binnen de termijn van drie jaar zou ingesteld worden;

Overwegende dat, door de tegenvordering tot herziening ontvankelijk te verklaren, zonder zulks na te gaan, en door zich ertoe te beperken die beslissing te rechtvaardigen en door de berusting van eiseres in het vonnis waarbij een deskundigenonderzoek bevolen werd én door de uitvoering van dat vonnis door eiseres ingevolge haar aanwezigheid bij dat onderzoek, het bestreden vonnis de in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6 van het Burgerlijk Wetboek, 21, 28 van de bij koninklijk besluit van 28 september 1931 gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen en 97 van de Grondwet

doordat het bestreden vonnis het hoger beroep van eiseres tegen de tussenvonnissen van 18 maart en 23 december 1964, waarbij de vrederechter een deskundigenonderzoek had bevolen, onontvankelijk en ongegrond verklaart en de vordering van eiseres strekkende tot een nieuw deskundigenonderzoek verwerpt om de reden dat eiseres het vonnis van 23 december 1964 stilzwijgend en zonder voorbehoud had laten uitvoeren en bij het bevolen deskundigenonderzoek aanwezig was zonder enig bezwaar te uiten, zodat eiseres in dit vonnis berust had,

terwijl eiseres in haar conclusie voor de rechtbank van eerste aanleg had laten gelden dat noch de voormelde tussenvonnissen in het opstel van de opdracht van de deskundige, noch het verslag van de deskundige rekening hadden gehouden met de voorwaarden vereist voor het indienen van een eis tot herziening overeenkomstig voormeld artikel 28, en namelijk met het feit dat dergelijke eis veronderstelt dat de verbetering of verergering een nieuw feit weze dat zich binnen de drie jaar van af het akkoord of het vonnis heeft voorgedaan en aan de aandacht of aan de vooruitzichten van de partijen of van de rechter kon ontsnapt zijn,

terwijl eiseres daarbij in gezegde conclusie had laten gelden dat de voorschriften van voormeld artikel 28 de openbare orde raakten, zodat verweerder de berusting van eiseres in de beroepen tussenvonnissen en haar aanwezigheid bij het deskundigenonderzoek niet mocht inroepen,

terwijl inderdaad, overeenkomstig de artikelen 6 van het Burgerlijk Wetboek en 21 van de wetten op de arbeidsongevallen, de beweerde berusting van eiseres in de gezegde tussenvonnissen eiseres niet kon beletten in hoger beroep grieven te formuleren afgeleid uit de miskenning van de voorschriften van openbare orde vervat in artikel 28 van de voormelde wetten,

en terwijl het bestreden vonnis, door het middel dat eiseres had afgeleid hieruit dat het ging om voorschriften van openbare orde, onbeantwoord te laten, niet naar behoren gemotiveerd is en aldus artikel 97 van de Grondwet schendt:

Overwegende dat eiseres in haar conclusie voor de rechter in hoger beroep had laten gelden dat het tussen vonnis van 11 maart 1964 de deskundige niet ter kennis bracht dat het ging om een eis tot herziening inzake arbeidsongevallen en dat noch het gezegde vonnis noch dat van 23 december 1964, bij de omschrijving van de opdracht van de deskundige, rekening hielden met de voorwaarden tot herziening vereist bij artikel 28 van de gecoördineerde wetten betreffende de arbeidsongevallen, dat dit artikel 28 van openbare orde is, zodat verweerder vruchteloos liet gelden dat de aanwezigheid van eiseres bij het deskundigenonderzoek haar berusting in de tussenvonnissen van 18 maart en 23 december 1964 medebracht, ten slotte, dat het verslag van de deskundige aantoonde dat hij geen rekening ermede hield dat het ging om een eis tot herziening inzake arbeidsongevallen;

Overwegende dat het bestreden vonnis, door er alleen op te wijzen dat eiseres in het interlocutoir vonnis berust heeft vermits zij dit vonnis zonder voorbehoud heeft laten uitvoeren en zij, zonder enig bezwaar te uiten bij het bevolen deskundigenonderzoek aanwezig was, de conclusie van eiseres niet beantwoordt;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing ;

En gelet op de wet van 20 maart 1948, veroordeelt eiseres in de kosten ;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Ieper, rechtdoende in hoger beroep.

NOOT. — Zie Paul Horion, *Traité des accidents du travail*, nrs. 572, 574 en 586.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 20 november 1967.

Voorzitter : M. Louveaux.

Raadsheer-verslaggever : M. Richard.

Advocaat-generaal : M. Delange.

1. Arbeidsongevallen. — Toepassingsgebied van de wetgeving. — Schade aan goederen.
2. Arbeidsongevallen. — Wet van 11 juni 1964. — Doel. — Geen terugwerkende kracht.
3. Wet en koninklijk besluit. — Betreffende aansprakelijkheid. — Werking in de tijd.

1. De wetten op de vergoeding van de schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, van toepassing gesteld op de ongevallen die zich op de weg naar en van het werk voordoen, voorzien slechts in de vergoeding van de schade die voortspruit uit een aanranding van de persoon. Art 19 van bedoelde wetten vormt geen beletsel voor het vorderen van vergoeding van de schade aan goederen door de getroffene of zijn rechthebbende overeenkomstig de regels van het gemeene recht tegen de voor het ongeval aansprakelijke dader, ook al is deze het bedrijfshoofd of een van zijn werklieden of aangestelden.

2. De wet van 11 juni 1964 heeft ten doel aan de door een ongeval op de weg naar of van het werk getroffene of aan zijn rechthebbenden, die uit dien hoofde in aanmerking komen voor de forfaitaire vergoedingen, de mogelijkheid te verschaffen de bijkomende vergoeding te verkrijgen overeenkomstig de regels van het gemeene recht, zelfs wanneer de voor het ongeval aansprakelijke persoon het bedrijfshoofd is of een van zijn werklieden en aangestelden.

De wetgever heeft noch uitdrukkelijk noch stilzwijgend zijn wil te kennen gegeven aan die wet terugwerkende kracht te verlenen.

3. Een wet die, zelfs al raakt zij de openbare orde, een regel van burgerrechtelijke aansprakelijkheid wijzigt of een nieuwe aansprakelijkheid invoert, is niet van toepassing op de vergoeding van de schade, waarvan de oorzaak dagtekent van voor de inwerkingtreding van de wet, tenzij zonder de minste twijfel de wetgever van het beginsel van de niet-terugwerking der wetten heeft willen afwijken.

Colin en De Sociale Voorzorg t./ Dendal.

Gelet op de arresten 1) op 25 april 1964 gewezen door het Hof van beroep te Brussel, 2) op 26 juni 1967 door het Hof van beroep te Brussel ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen op de weg naar of van het werk, en 19, in-

zonderheid lid 2 en 3 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij Koninklijk Besluit van 28 september 1931, zoals bedoeld artikel 19, derde lid, bestond voordat het enige artikel van de wet van 11 juni 1964 van kracht werd-, en, zoveel als nodig, de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering,

doordat nu het vaststaat dat verweerder op 7 augustus 1962 onopzettelijk gekwetst is door eiser, terwijl beiden zich op de weg naar of van het werk bevonden en in dienst waren van hetzelfde ondernemingshoofd het eerste bestreden arrest de burgerlijke partijstelling van verweerder tegen eiser ontvankelijk heeft verklaard, deze laatste heeft veroordeeld tot het betalen van de bedragen van 1.649 frank en 7.000 frank, en alvorens over het overige van de schade te beslissen, een deskundig onderzoek heeft bevolen om de redenen, vermeld in het beroepen vonnis en door het Hof van beroep overgenomen, volgens welke « wanneer de arbeider op de weg is naar of van het werk, hij niet meer onder het gezag staat van de werkgever en zich dus niet meer in een verhouding van ondergeschiktheid bevindt jegens zijn werkgever », dat op dat ogenblik hij juridisch geen aangestelde meer is ; dat eveneens wanneer hij niet meer onder het gezag of het toezicht van zijn werkgever staat, hij geen werkmán meer is in de bijzondere zin van de arbeidsongevallenwet ; dat de bewoordingen « buiten het bedrijfshoofd, of zijn werklieden en aangestelden gebruikt in artikel 19, derde lid, bijgevolg geen toepassing vinden bij een ongeval dat zich voordoet op de weg naar of van het werk ; dat de redenen die de wetgever geleid hebben tot deze bij lid 3 van artikel 19 beschreven burgerrechtelijke vrijstelling van aansprakelijkheid, voortvloeien uit de risico's die aan de uitoefening van de arbeidsovereenkomst onafscheidelijk verbonden zijn ; dat deze risico's natuurlijk niet bestaan wanneer de werkmán op de weg is naar of van het werk » en doordat het bestreden tweede arrest, uitspraak doende na deskundig onderzoek, eiser veroordeeld heeft aan verweerder een hoofdsom van 44.209 frank te betalen, terwijl de getroffene door een arbeidsongeval of door een ongeval op de weg naar of van het werk dat zich voorgedaan heeft vóór de inwerkingtreding van de wet van 11 juni 1964, niet gerechtigd is vergoeding van de veroorzaakte schade overeenkomstig de regels van het gemeene recht te eisen van de voor het ongeval aansprakelijke persoon wanneer deze bedrijfshoofd is, of één van zijn werklieden en aangestelden ; waaruit volgt dat het bestreden eerste arrest verweerdens stelling van burgerlijke partij tegen eiser niet wettelijk heeft kunnen ontvankelijk verklaren en dat diens tengevolge de bestreden arresten hem niet wettelijk hebben kunnen veroordelen tot het betalen van de hoofdsommen van 1.649 frank, 7.000 frank en 44.209 frank ;

I. In zover het middel gericht is tegen het arrest van 25 april 1964 :

Overwegende dat de eisers hun voorziening beperkt hebben tot de burgerlijke bepalingen van dit arrest ;

Overwegende dat uit het bestreden arrest en uit het vonnis dat bij het arrest door overneming van de redenen ervan wordt bevestigd, volgt dat eisers op 7 augustus 1962 door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg onopzettelijk verwondingen heeft veroorzaakt aan verweerder ; dat beiden werklieden waren van hetzelfde ondernemingshoofd en dat het ongeval zich heeft voorgedaan toen beiden zich op de weg naar of van het werk bevonden ;

Overwegende dat, na uitspraak te hebben gedaan op de strafvordering en na beslist te hebben, zonder hieromtrent becritiseerd te worden, dat eiser alleen aansprakelijk is voor het ongeval, het bestreden arrest, in aanwe-

zigheid van de eiseres vrijwillig tussenkomende partij in haar hoedanigheid van verzekeraar van de burgerlijke aansprakelijkheid van de eisers, de beslissing van de eerste rechter bevestigt die verweerders stelling als burgerlijke partij ontvankelijk had verklaard en hun enerzijds had toegekend een vergoeding van 1.649 frank van de aan zijn bromfiets en aan zijn klederen veroorzaakte schade en anderzijds een schadevergoeding bij voorraad van 7.000 fr. in mindering van de morele schade, en een deskundig onderzoek beveelt alvorens uitspraak te doen over het overige van zijn eis tot schadevergoeding voor de aanranding van zijn persoon;

Overwegende dat de wetten op de vergoeding der schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen, van toepassing gesteld op de ongevallen die zich op de weg naar en van het werk voordoen, slechts voorzien is de vergoeding van de schade voortspuitende uit een aanranding van de persoon; dat artikel 19 van bedoelde wetten er geen beletsel voor vormt dat vergoeding van de schade aan de goederen door de getroffene of zijn rechthebbenden overeenkomstig de regels van het gemeen recht geëist wordt tegen de voor het ongeval aansprakelijke dader, ook al is deze het bedrijfshoofd of één van zijn werklieden of aangestelden;

Dat hieruit volgt dat, waar het arrest verweerders aanstelling als burgerlijke partij ontvankelijk verklaart voor zover zij strekt tot vergoeding van de aan de bromfiets en aan de klederen veroorzaakte schade en het eiser deswege veroordeelt een vergoeding van 1.649 frank en interest op deze som te betalen, het geen enkel van de bij het middel bedoelde wettelijke bepalingen heeft geschonden;

Dat in dit opzicht het middel faalt naar recht;

Overwegende dat artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen, dat, behalve in geval van opzettelijke schuld, aan de getroffene elk rechtsmiddel van gemeen recht weigert tegen de persoon die aansprakelijk is voor het ongeval, wanneer deze dader bedrijfshoofd is of een van zijn werklieden of aangestelden, voor de wijziging ervan bij de wet van 11 juni 1964 en derhalve op het tijdstip van het bedoeld ongeval toepasselijk was op de ongevallen op de weg naar of van het werk, in de zin van de besluitwet van 13 december 1945, zonder acht te slaan op het feit dat de werkmán op de weg naar of van het werk zich niet meer bevindt onder het gezag of het toezicht van het bedrijfshoofd;

Overwegende dat verweerder in zijn memorie van antwoord beweert dat het middel niet gegrond is, omdat het Hof op het geschil de wet van 11 juni 1964 zou moeten toepassen, waarvan het interpretatief karakter en de terugwerkende kracht uit de parlementaire voorbereiding en de aard van de wet zouden volgen;

Overwegende dat de wet van 11 juni 1964 ten doel heeft aan de getroffene door een ongeval op de weg naar of van het Werk of zijn rechthebbenden, die uit dien hoofde in aanmerking komen voor de forfaitaire vergoedingen, bepaald bij de gecoördineerde wetten op de vergoeding van arbeidsongevallenschade, de mogelijkheid te verschaffen de bijkomende vergoeding te verkrijgen overeenkomstig de regels van het gemeen recht, zelfs wanneer de voor het ongeval aansprakelijke persoon het bedrijfshoofd is of een van zijn werklieden en aangestelden;

Overwegende dat een wet, zelfs al raakt zij de openbare orde, die een regel van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid wijzigt of een nieuwe aansprakelijkheid invoert, niet van toepassing is op de vergoeding van de schade waarvan de oorzaak dagtekent van voor de inwerkingtreding van de wet, tenzij zonder de minste twijfel de wetgever van het beginsel van de niet-terugwerking der wetten heeft willen afwijken;

Overwegende dat de wetgever noch uitdrukkelijk noch stilzwijgend zijn wil heeft te kennen gegeven aan de wet van 11 juni 1964 terugwerkende kracht te geven; dat het opschrift en het enige artikel van deze wet zeggen dat zij artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten « wijzigt »; dat het verslag van de Commissie van Sociale Voorzorg van de Kamer van Volksvertegenwoordigers erop wijst dat de wetgever het beroep of het gemeen recht wil « invoeren », na aan de vaste rechtspraak van het Hof te hebben herinnerd, die een dergelijk beroep in de huidige stand van de wetgeving uitsloot;

Overwegende dat de wet van 11 juni 1964, ontstaan op een ogenblik dat, in weerwil van de weerstand van enkele feitelijke gerechten, de zin van de bepaling die zij wijzigt, niet meer onzeker of betwist was, geen interpretatiewet is wegens haar aard, zelfs zo men het in de memorie van antwoord voorgesteld criterium aanwendt;

Dat hieruit volgt dat het bestreden arrest met schending van bedoeld artikel 19, derde lid, zoals het ten deze toepasselijk was, de rechtsvordering van verweerder ontvankelijk verklaart in zover zij strekte tot vergoeding, overeenkomstig de regels van het gemeen recht, van de materiële en morele schade voortspuitende uit het lichamenlijk letsel dat door eiser onopzettelijk veroorzaakt was, en hem uit dien hoofde veroordeelt tot schadevergoeding;

Dat in dit opzicht het middel gegrond is;

II. In zover het middel gericht is tegen het arrest van 26 juni 1967, dat bindend verklaard is voor eiseres:

Overwegende dat de vernietiging van het arrest van 25 april 1964 de vernietiging met zich brengt van het arrest van 26 juni 1947 dat een gevolg is van het vernietigd beschikkend gedeelte van het eerste arrest;

Om deze redenen,

Vernietigt het arrest van 25 april 1964 in zover het de burgerlijke rechtsvordering van verweerder ontvankelijk verklaart en erop uitspraak doet in de mate dat zij stelt tot vergoeding voor de materiële en morele schade voortspuitende uit lichamenlijk letsel dat door eiser onopzettelijk was veroorzaakt, alsmede het arrest van 26 juni 1967;

Verwerpt de voorzieningen voor het overige;

Beveelt dat van het thans gewezen arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de respectievelijk gedeeltelijk en geheel vernietigde beslissingen;

Veroordeelt verweerder in drie vierden van de kosten en laat het overige ten laste van de eisers;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

NOOT. — Zie, betreffende het toepassingsgebied van de arbeidsongevallenwetten, Cass. 9 april 1956 (2 arresten), Pas. 1956, I, 824 en 825, en betreffende de wet van 11 juni 1964 evenals betreffende de werking in de tijd van een wet over de aansprakelijkheid, Cass. 3 oktober 1966, Pas. 1967, I, 137.

Zie nog Cass. fr. 18 juli 1967: « De wet beschikt slechts voor de toekomst, behoudens uitdrukkelijke derogatie. Wanneer een wettelijke een bedrag voor de vergoeding van een schade vaststelt, moet alleen de op de datum van het ongeval van kracht zijnde wet toegepast worden » (Dalloz-Sirey, 1968, Jurisprudence, 297 met noot P. Chauveau).

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN CASSATIE

le Kamer. — 4 januari 1968.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat: Mr. Simont.

Arbeidsongevallen. — Weg van het werk. — Onderbreking. — Rechtvaardiging. — Wettige oorzaak. — Volgende. — Toepassing door de rechter.

Om te beslissen dat de arbeider zich op de weg naar of van het werk bevindt in de zin van art. 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945, ondanks een onderbreking van de weg die hij moet afleggen om zich van zijn verblijf naar de plaats te begeven waar hij zijn werk verricht of om ervan terug te keren, is het niet vereist dat de onderbreking wordt geboden door de noodzaak zich te verplaatsen; het volstaat dienaangaande dat die onderbreking door een wettige oorzaak wordt gerechtvaardigd.

Ten deze heeft de feitenrechter vastgesteld dat de arbeider, na op een zaterdag omstreeks de middag de fabriek verlaten te hebben, gedurende ongeveer een uur in een café niet ver van de fabriek was gebleven en er drie glazen gewoon bier had gedronken. Gebruik makende van zijn beoordelingsmacht heeft de rechter beschouwd dat de arbeider het traject alleen heeft onderbroken om zich, na een week arbeid, enige ontspanning te gunnen vooraleer de weg te vervolgen die hem naar zijn verblijf zou voeren.

Daaruit heeft de rechter wettelijk kunnen afleiden dat de reden van de onderbreking van de weg geen loutere reden van persoonlijke aangelegenheid was, maar dat deze onderbreking door een wettige reden was verantwoord en dat het ongeval zich op de weg van het werk had voorgedaan.

Les Industries textiles réunies t./ Defresnes.

Gelet op het bestreden vonnis, op 3 mei 1966 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Doornik, rechtdoende als rechtscollege waarnaar de zaak verwezen is;

Gelet op het arrest op 11 juni 1964 door het Hof in de zaak gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2, 3, 9, 19 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 28 september 1931, welke wetten gewijzigd zijn bij de wet van 10 juli 1951 (artikelen 1, 2 en 10), 1, en 2 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen die zich op de weg naar of van het werk voordoen, verlengd voor een onbepaalde duur bij artikel 12 van de wet van 10 juli 1951, tot wijziging van de wet betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, en 97 van de Grondwet,

doordat, hoewel ze erkent dat verweerder, toen hij zijn arbeid had beëindigd, met twee werkmakkers naar een café, dichtbij de plaats van het werk, was gegaan, waar hij drie glazen bier had gedronken, de bestreden beslissing, die het beroepen vonnis bevestigt, verklaart dat het hier gaat om een onderbreking van de normale weg, maar dat ze door een wettige oorzaak wordt gerechtvaardigd, «aangezien een arbeider, na een hele week hard werken, zich menselijkerwijze, in zover hij geen overdaad begaat, in gezelschap van collega's of van ondergeschikten enkele ogenblikken ontspanning mag gunnen in een inrichting

nabij zijn fabriek vooraleer de weg naar zijn woonplaats voort te zetten», terwijl uit die vaststellingen volgt dat de getroffene het normaal traject van de weg van het werk naar goeddunken en op grond van persoonlijke aangelegenheden, die in geen verband staan met de noodzaak zich te verplaatsen, heeft onderbroken, zodat, door te beslissen dat de getroffene overleden is aan de gevolgen van een ongeval overkomen op de weg van het werk, daar de onderbreking door een wettige oorzaak werd gerechtvaardigd, de rechter het wettelijk begrip van de weg naar en van het werk heeft geschonden en hij althans zijn beslissing niet regelmatig met redenen heeft omkleed.

Overwegende dat uit het bestreden vonnis volgt dat eiseres niet betwistte dat het ongeval dat het overlijden van Victor Roussel heeft veroorzaakt zich tussen de plaats waar hij zijn werk verrichtte en zijn verblijf, had voorgedaan; dat zij, voor het rechtscollege waarnaar de zaak werd verwezen, er zich toe beperkte te verklaren dat de door de getroffene afgelegde weg zonder wettige reden werd onderbroken;

Overwegende dat, om te beslissen dat de arbeider zich op de weg naar of van het werk bevindt in de zin van artikel 1 van de besluitwet van 13 december 1945, ondanks een onderbreking van de weg die hij moet afleggen om zich van zijn verblijf naar de plaats te begeven waar hij zijn werk verricht of om ervan terug te keren, het niet is vereist dat de onderbreking wordt geboden door de noodzaak zich te verplaatsen;

dat het dienaangaande volstaat dat die onderbreking door een wettige oorzaak wordt gerechtvaardigd;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat het ongeval op een zaterdag te 13 uur 10 heeft plaatsgehad; dat de echtgenoot van verweester rond de middag de fabriek had verlaten; dat hij zich in een niet ver van de fabriek gelegen café had opgehouden; dat hij ongeveer gedurende één uur in dit café was gebleven en er drie glazen gewoon bier had gedronken;

Overwegende dat uit de in het middel overgenomen reden van het vonnis blijkt dat de rechtbank, gebruik makende van haar beoordelingsmacht, heeft beschouwd dat de echtgenoot van verweester het traject alleen heeft onderbroken om zich, na een week arbeid, enige ontspanning te gunnen vooraleer de weg te vervolgen die hem naar zijn verblijf zou voeren;

Overwegende dat het vonnis, uit deze beschouwing en uit de feitelijke vaststellingen die het vermeldt, wettelijk heeft kunnen afleiden dat de reden van de onderbreking van de weg geen louter reden van persoonlijke aangelegenheid was, maar dat deze onderbreking door een wettige reden was verantwoord en dat het ongeval zich op de weg van het werk had voorgedaan;

Overwegende dat aldus blijkt dat de rechter de conclusie van eiseres passend heeft beantwoord en dat hij geen enkele van de in het middel aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden;

Dat dit middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT. — Zie *Overzicht van rechtspraak (1961-1965) — Arbeidsongevallenrecht*, door H. Lenaerts en Edith Claeys-Leboucq, in T.P.R. 1967, blz. 39 en 40. Zie inzonderheid: Cass. 11 juni 1964, Pas. 1964, I, 1092 (betreft hetzelfde geval als het vorenstaande arrest) en Cass. 18 december 1964, Pas. 1965, I, 402 (het is niet vereist dat de gewettigde omweg zijn oorzaak vindt in een omstandigheid die eigen is aan verplaatsingen door de wet voorgeschreven).

Een gelijkaardig geval wordt behandeld door Cass. 15 juni 1967, R.W. 1967-1968, 482.

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 6 maart 1968.

Eerste voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever : M. Valentin.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat : Mr. Simont.

Arbeidsongevallen. — Opeenvolgende ongevallen. — Berekening van de vergoedingen. — Procent van de arbeidsongeschiktheid.

Een arbeider was in 1946 getroffen door een arbeidsongeval met als gevolg een blijvende invaliditeit van 12,5 %. Een volgend ongeval in 1961 heeft een verergering van de vroegere pathologische toestand meegebracht met, dientengevolge, een verhoging van de arbeidsongeschiktheid tot 25 %. De rechter heeft beslist dat de globale blijvende invaliditeit wettelijk geheel te wijten is aan het ongeval van 1961.

Door een juiste toepassing van de wet heeft de rechter, tot berekening van de aan de arbeider uit te keren vergoedingen, het procent van de na het eerste ongeval vastgestelde ongeschiktheid niet afgetrokken van het procent van de door het tweede ongeval veroorzaakte arbeidsongeschiktheid.

N.V. La Royale Belge t./ Garnier.

Gelet op het bestreden vonnis, op 17 mei 1966 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Luik; rechtdoende als rechtbank waarnaar de zaak is verwezen;

Gelet op het arrest door het Hcf gewezen op 4 februari 1965;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1, 2, 3, 6, 9 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 28 september 1931, zoals zij gewijzigd en aangevuld zijn bij de besluitwet van 9 juni 1945, de wet van 10 juli 1951 en die van 17 juli 1957,

doordat, na te hebben beslist dat het bedoelde ongeval van 21 augustus 1961 kennelijk een verergering heeft meegebracht van de pathologische toestand van de verweerder die, ten gevolge van een eerste ongeval in 1946, door een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid van 12 t.h. aangetast was en dat die verergering van invloed was geweest op de verhoging van de arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer op de arbeidsmarkt, het bestreden vonnis vaststelt dat de globale blijvende invaliditeit 25 t.h. bedraagt, beslist dat ze wettelijk geheel te wijten is aan het tweede ongeval van 21 augustus 1961 en dientengevolge aan verweerder vergoedingen toekent op grondslag van een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid van 25 t.h. en van een loon van 118.345 fr.,

Terwijl, eerste onderdeel, wanneer een werkman achtereenvolgens door twee arbeidsongevallen getroffen is, voor de vergoeding van de schadelijke gevolgen van het tweede ongeval slechts de gevolgen van het laatste in aanmerking kunnen worden genomen, waaruit voortvloeit dat het beroepen vonnis, door te beslissen dat de globale blijvende arbeidsongeschiktheid van 25 t.h. geheel aan het tweede ongeval te wijten is, hoewel het erop wijst dat dit tweede ongeval een verergering van de toestand van de getroffene heeft meegebracht, de wettelijke regels betreffende de vaststelling van de forfaitaire vergoedingen bij arbeidsongeval heeft miskend, (schending van de artikelen 1, 2, 3, 6, 9 van de wetten betreffende de vergoeding der schade spruitende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 28 september 1931,

zoals zij gewijzigd en aangevuld zijn bij de besluitwet van 9 juni 1945 en de wet van 10 juli 1951 en die van 17 juli 1957);

Tweede onderdeel, het vonnis in elk geval niet regelmatig met redenen is omkleed, daar de feitenrechter niet zonder zich tegen te spreken enerzijds kan verklaren dat het bedoelde ongeval een verergering van de toestand van de getroffene heeft meegebracht en anderzijds dat de globale arbeidsongeschiktheid geheel aan dat zelfde ongeval te wijten is (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Over het eerste onderdeel:

Overwegende dat het bestreden vonnis enerzijds vaststelt dat verweerder op 22 maart 1946 getroffen werd door een arbeidsongeval, met als gevolg een blijvende invaliditeit die volgens een gerechtelijk gehomologeerde overeenkomst vastgesteld is op 12,5 t.h. en anderzijds dat een volgend ongeval op 21 augustus 1961 « kennelijk een verergering heeft meegebracht van de vroegere pathologische toestand met, dientengevolge, een verhoging van de arbeidsongeschiktheid op de algemene arbeidsmarkt; » dat het op grond van deze vaststellingen besluit dat de globale blijvende invaliditeit in werkelijkheid kan worden vastgesteld op 25 t.h. en dat ze wettelijk geheel te wijten is aan het ongeval van 21 augustus 1961 »;

Overwegende dat de vergoeding, die voor een blijvende arbeidsongeschiktheid ten gevolge van een arbeidsongeval verschuldigd is, tot doel heeft de werknemer schadeloos te stellen in zover het ongeval zijn arbeidsongeschiktheid, dit wil zeggen zijn economische waarde op de arbeidsmarkt, aangetast heeft;

Dat deze waarde wettelijk vermoed wordt haar maat te vinden in het basisloon van de getroffene gedurende het jaar voorafgaande aan het ongeval dat op schadevergoeding recht heeft gegeven;

Dat het derhalve onverschillig is dat de arbeidsgeschiktheid van de getroffene voorheen enige vermindering heeft ondergaan;

Dat de rechter dus door een juiste toepassing van de wet, tot berekening van de aan verweerder uit te keren vergoedingen, van het procent van de door het tweede ongeval veroorzaakte arbeidsongeschiktheid niet heeft afgetrokken het procent van de na het eerste ongeval vastgestelde ongeschiktheid;

Dat dit onderdeel van het middel naar recht faalt;

Over het tweede onderdeel:

Overwegende dat de redenen waarop kritiek wordt geoefend, niet de tegenstrijdigheid vertonen die eiseres eraan toeschrijft.

Dat de rechter zich in deze redenen ertoe heeft beperkt te stellen dat, zodra een gedeelte althans van de globale arbeidsongeschiktheid zijn oorzaak vond in het tweede ongeval, deze wettelijk geheel aan het genoemde ongeval te wijten was;

Dat dit onderdeel van het middel feitelijke grondslag mist;

Om die redenen,

Het hof,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT. — Zie Cass. 15 oktober 1914, Pas. 1915-1916, I, 105 en Cass. 20 juli 1916, Pas. 1917, I, 203 met de conclusie van advocaat-generaal Paul Leclercq.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

VREDEGERECHT TE KONTICH

24 december 1968.

Vrederechter: M. Raymond Jacobs.

Pleiters: Mrs J. Verhavert (Duffel) en M. Lesthaeghe.

Arbeidsongeval. — Vrije keuze van medische, farmaceutische en verplegingsdienst. — Beginsel. — Door de wet gevestigde uitzondering. — Door het ondernemingshoofd of de verzekeraar ingestelde dienst. — Modaliteiten en afwijkingen.

In het algemeen is het slachtoffer van een arbeidsongeval in beginsel vrij de medische, farmaceutische en verplegingsdienst te kiezen, aan dewelke het zijn verzorging wenst toe te vertrouwen. De oplossing mag slechts anders luiden, indien de wetgever die vrijheid op duidelijke en formele manier beperkt heeft en zulks is met name geschied door art. 1 der wet van 17 juli 1957 tot wijziging en aanvulling van art. 3 der basiswet op de arbeidsongevallen van 24 december 1903.

Voor de toepassing van die uitzonderingsbeschikking is vereist, dat het ondernemingshoofd of de verzekeraar uitsluitend te zijnen laste een medische, farmaceutische en verplegingsdienst heeft ingesteld en er bijzonderlijk melding van gemaakt is in het werkhuisreglement of de arbeidsovereenkomst. Deze uitzonderingsreglementering kan in bepaalde geografische omstandigheden « gemodelleerd » zijn en in uitzonderlijke omstandigheden kan ze door de rechterlijke macht helemaal uitgeschakeld worden.

Sermeus t./ Het Truweel.

Overwegende allereerst — wat de procedure betreft — dat de Geenschappelijke Verzekeringskas van Bouw- werk, Handel en Nijverheid als wetsverzekeraar der n.v. Het Truweel in het geding tussenkomt en zich in de plaats stelt van haar verzekerde en dat deze uiteraard te dien aanzien geen opmerkingen heeft geuit;

Overwegende vervolgens — wat de grond aangaat — dat thans alleen maar moet gevonnist worden omtrent één bepaald onderdeel van aanlegger's vordering en nl. dit gedeelte van de eis, waardoor de aanlegger verantwoordt gemachtigd te worden zich te laten verplegen door de medische instelling zijner keuze;

Overwegende in het algemeen dat het slachtoffer van een arbeidsongeval in beginsel vrij de medische, farmaceutische en verplegingsdienst kiest, aan dewelke hij zijn verzorging wenst toe te vertrouwen en dat die principiële vrijheid om imperieuze redenen van individuele vrijheid en privé-vertrouwen als regel geldt;

Overwegende dat de oplossing slechts anders mag luiden, indien de wetgever die vrijheid op duidelijke en formele manier beperkt heeft en dat zulks met name is geschied door art. 1 der wet van 17 juli 1957 tot wijziging en aanvulling van art. 3 der basiswet op de arbeidsongevallen van 24 december 1903;

Overwegende dat voor de toepassing van die uitzonderingsbeschikking vereist is, dat het ondernemingshoofd of de verzekeraar uitsluitend te zijnen laste een medische, farmaceutische en verplegingsdienst heeft ingesteld en er bijzonderlijk melding van gemaakt is in het werkhuisreglement of de arbeidsovereenkomst;

Overwegende dat het natuurlijk de werkgever of dezes verzekeraar behoort te bewijzen, dat hij een dusdanige dienst heeft ingesteld (Cass., 18 september 1958, Pas., 1953, 1, 58), doch dat deze gelegenheid ter zake geen moeilijkheden oplevert, vermits de aanlegger het bestaan van die dienst geredelijk toegeeft;

Overwegende dat de volstreckte uitschakeling der vrije keuze van het slachtoffer soms kan gemodelleerd zijn en nl. wanneer het slachtoffer woonachtig is op een afstand van meer dan 15 km. van de ingestelde dienst (art. 42 bis van het Koninklijk Besluit d.d. 7 december 1931, d.i. art. 2 van het Koninklijk Besluit van 10 februari 1958);

Overwegende dat het slachtoffer allicht ook uitzonderlijk zou kunnen gemachtigd worden de medische en verwante diensten zijner keuze te benaderen, indien zou zijn aannemelijk gemaakt, dat de patronale of verzekeringsdiensten ontoereikend zijn om zijn genezing of verbetering te kunnen verwezenlijken;

Overwegende uiteindelijk dat het slachtoffer van een arbeidsongeval, dat zich onttrekt aan de verzorging — wanneer en in de mate, dat zij hem verplichtenderwijs is opgelegd — geen wederbetaling kan eisen der medische uitgaven, die hij op eigen initiatief uitlokte (Burg. Rb. Antwerpen, 27 december 1961, R.G. A.R., 1962, 6939);

Overwegende — na herinnerd te hebben aan de bovenstaande wets- en rechtsregelen — het in concreto past de heropening der debatten te bevelen en dat te dien aanzien bedacht is geworden:

1. dat de aanlegger alleen een formulier van bediendencontract voorlegt, waarin geen bijzonder beding voorkomt, dat de instelling vermeldt door het ondernemingshoofd of de verzekeraar van een medische, farmaceutische en verplegingsdienst, doch dat het onontbeerlijk is, dat hij het officieel exemplaar van zijn bediendencontract zou vertonen: « semper oportet ostendi originale » (vgl. art. 1334 B.W., alsmede de jurisprudentiële leer, die veralgemeend en verruimd is door de art. 877-878 Ger. W.);

2. dat de partijen er blikken accoord over te gaan, dat een bijzondere bepaling van het werkhuisreglement der n. v. Het Truweel de instelling der bedoelde diensten vermeldt, doch dat zij het niet eens zijn omtrent het toepassingsgebied van het werkhuisreglement, dat b. v. door de aanlegger vreemd aan de bedienden wordt geacht; dat een eensluidend verklaard of als dusdanig erkend afschrift van het werkhuisreglement dient vertoond tot gemotiveerde berechting van dit twistpunt;

3. dat het bijaldien nuttig geoordeeld wordt, dat de gemotiveerde redenen bekend worden gemaakt, die de aanlegger aanvoert om zich aan de desgevallend verplichte diensten der verweerster te onttrekken, vermits « L'intérêt est la mesure des actions » (vgl. art 17 Ger. W.) en gelet op het feit, dat de medische, farmaceutische en verplegingsdienst der verweerster, naar algemene bekendheid een gunstige faam geniet en zulks even zo goed wat de uitrusting als het aangenomen personeel aangaat.

EUROPEES RECHT

Juridische Informatie

van de Permanente Vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen

In de loop van de maand december 1968 deed het Hof van Justitie uitspraak in enkele zaken. Twee dezer arresten die niet van belang zijn ontbloeit, worden hieronder beknopt samengevat.

1) *Zaak 7/68*: De Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen de Italiaanse Republiek.

Het arrest belicht in hoofdzaak het toepassingsveld van art. 16 van het EEG-Verdrag en diens verhouding tot de bepalingen betreffende de kwantitatieve beperkingen (art. 30 en v.)

2) *Zaak 13/68*: De vennootschap op aandelen Salgoil tegen het Italiaans Ministerie van Buitenlandse Handel.

Op grond van art. 177 van het EEG-Verdrag (prejudiceel beroep) geeft het arrest een uitlegging over de gevolgen welke de artikelen 30 en volgende teweegbrengen in de rechtsbetrekkingen tussen de Lid-Staten en hun onderdanen.

* * *

I. *Zaak 7/68 : Kommissie der Europese Gemeenschappen tegen de Italiaanse Republiek.*

A. Inhoud.

De Kommissie stelde op grond van art. 169 een beroep in tegen de Italiaanse Republiek omdat deze laatste na 1 januari 1962, zijnde de einddatum van de eerste etappe van de overgangperiode, een progressieve belasting, ingesteld door art. 37 van de wet nr. 1089 van 1 juni 1939, is blijven heffen op de uitvoer, naar de Lid-Staten, van voorwerpen die een kunst-, geschiedkundig, archeologisch of etnologisch belang hebben. Hierdoor onttrok Italië zich aan de verplichting van art. 16 van het EEG-Verdrag ⁽¹⁾.

B. Arrest van 10 december 1968.

Het Hof onderzocht de verschillende verweermiddelen en spreekt zich uit :

1. Inzake de ontvankelijkheid.

Italië beweert dat het instellen van een beroep op het ogenblik van een nakende ontbinding van het Parlement, dat een wetsontwerp tot regeling van de litigieuze toestand in behandeling had, een miskennis is van art. 2 van het EEG-Verdrag dat de verplichting oplegt « de harmonische ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap te bevorderen ».

Het Hof is van oordeel dat, gezien het, overeenkomstig art. 169, aan de Kommissie behoort het ogenblik te kiezen waarop zij haar beroep indient, de overwegingen die deze keuze bepalen de ontvankelijkheid van het beroep niet kunnen aantasten.

2. Wat de grond betreft.

a) Italië betwist dat de betrokken goederen onder toepassing vallen van de bepalingen betreffende de douane-unie.

Het Hof voert aan dat « het gehele goederenverkeer » dat in art. 9 is bedoeld, alle goederen omvat waardeerbaar in geld en die als zodanig het voorwerp van handels-transakties kunnen uitmaken. De betrokken goederen bezitten deze eigenschappen; dit wordt bevestigd door het feit dat de kwestieuze belasting in functie van de waarde der betrokken goederen wordt geheven. Deze goederen vallen dus onder de regelen van de gemeenschappelijke markt.

b) Italië betwist dat de belasting een heffing van gelijke werking is zoals bedoeld in art. 16. De belasting heeft tot doel het artistiek, geschiedkundig en archeologisch patrimonium te beschermen en is in feit niet van fiskale aard.

Het Hof zegt dat art. 16 geen enkel onderscheid maakt volgens het doel dat met de uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking wordt beoogd. Een ontleding van het begrip fiskaliteit komt hier niet van pas. Zodra de

(1) Tekst van art. 16 : De Lid-Staten heffen, uiterlijk aan het einde van de eerste etappe, de tussen hen bestaande uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking op.

uitvoerhandel van bepaalde goederen wordt geremd door een geldelijke last die de prijs der uitgevoerde goederen treft, valt de belasting onder de bepalingen van art. 16.

c) Italië voert aan dat de kwestieuze belasting door haar doel, uitwerking en gevolg eerder behoort tot de maatregelen betreffende de kwantitatieve beperkingen die, in bewust geval, toegelaten zijn door art. 36 ⁽²⁾.

Deze belasting is slechts een middel dat werd verkozen omdat het de werking van de gemeenschappelijke markt minder verstoort dan de toepassing van een uitvoerverbod of een beperking van de uitvoer.

Het Hof stelt vast dat art. 36 deel uitmaakt van het hoofdstuk over de afschaffing van de kwantitatieve beperkingen en dat « verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer » uiteraard duidelijk verschillen van douanerechten of gelijksoortige heffingen. Deze laatste hebben tot gevolg de economische omstandigheden van de in- of uitvoer te beïnvloeden zonder als zodanig een dwingende tussenkomst mee te brengen in de beslissing van hen die de economische transakties stellen. Welnu art. 36 is een uitzonderingsregel op het grondbeginsel van de afschaffing van de kwantitatieve belemmeringen op het vrije goederenverkeer en moet beperkend geïnterpreteerd worden. Rekening houdend met het verschil tussen de aard der maatregelen van de artikelen 16 en 36 is het bijgevolg niet mogelijk de afwijking, voorzien door art. 36 toe te passen op maatregelen die buiten het kader vallen van de verbodsbepalingen voorzien in het hoofdstuk afschaffing van de kwantitatieve beperkingen.

Anderzijds beantwoordt de betwiste belasting ook niet aan het doel dat art. 36 stelt. Ze maakt de uitvoer der goederen lastiger maar vormt geenszins een verzekering inzake de bescherming van het artistiek, geschiedkundig en archeologisch patrimonium.

Italië kon zich dus niet op art. 36 beroepen omdat de bewuste belasting zowel wat de aard van het middel als het beoogde doel betreft, niet beantwoordt aan de bepalingen van art. 36.

Besluit :

De progressieve belasting geheven overeenkomstig artikel 37 van de wet van 1.6.1939 is in tegenstrijd met art. 16 van het EEG-Verdrag.

* * *

II. *Zaak 13-68 : De vennootschap op aandelen Salgoil te Milaan tegen het Ministerie van Buitenlandse Handel van de Italiaanse Republiek.*

A. Inhoud.

Het Gerechtshof te Rome verzocht op grond van art. 177 van het EEG-Verdrag om uitlegging van de artikelen 30 en volgende van het EEG-Verdrag. Salgoil had bij de onderneming Rohimpag te Bazel bij kontrakt van 23 september 1960, 4000 ton met vet geïmpregneerde bleekarde gekocht. Toen de eerste zendingen bij het douanekantoor te Genua aankwamen, werd de invoer geweigerd omdat intussen bij Ministerieel Besluit van 14 november 1960

(2) Tekst art. 36 : De bepalingen van de artikelen 30 tot en met 34 vormen geen beletsel voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, de openbare veiligheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige diskriminatie noch een verkapte beperking van de handel tussen de Lid-Staten vormen.

de invoer afhankelijk werd gesteld van een vergunning. Een vergunningsaanvraag van de invoeder werd afgewezen.

Voor de burgerlijke rechtbank te Rome roept Salgoil de schending in van de artikelen 31 en volgende van het EEG-Verdrag gezien het zou betreffen, een uit een Lid-Staat afkomstige waar die voorkomt op de gekonsolideerde lijst van geliberaliseerde produkten. De rechtbank aanvaardde een door het verwerende Bestuur voorgedragen exceptie waarin beoogd werd dat een partikulier op gebied van de invoer geen subjektief recht doch slechts een rechtsbelang geldend kan maken, Salgoil voorzag zich in beroep. Het Gerechtshof te Rome stelde twee vragen aan het Hof van Justitie.

B. Arrest van 19 december 1968.

1. Ten aanzien van de bevoegdheid van het Hof.

Het Italiaans Ministerie van Buitenlandse Handel roept de niet-ontvankelijkheid in der voorgelegde vragen omdat verzuimd werd vast te stellen dat het geschil betrekking heeft op handel tussen Lid-Staten en het geschil in werkelijkheid de invoer van produkten afkomstig uit derde landen zou betreffen.

Het Hof verwerpt de voorgedragen exceptie omdat het niet tot de bevoegdheid van het Hof behoort de feiten te onderzoeken noch zich uit te spreken over de overwegingen welke tot het verzoek om interpretatie hebben geleid.

2. Ten aanzien van de 1e vraag.

Brengen de bepalingen van art. 30 en volgende, en in het bijzonder art. 31, mede gevolgen teweeg in de betrekkingen tussen een Lid-Staat en zijn onderdanen?

Het Hof onderzoekt achtereenvolgens de artikelen waarop de vraag betrekking schijnt te hebben en doet uitspraak.

a) art. 30 - Het verbod van dit artikel wordt door de 3 volgende artikelen bij wijze van overgangsregeling nader bepaald. Het tijdstip waarop onderhavige zaak betrekking heeft, behoort tot die overgangperiode zodat de strekking van het verbod van art. 30 niet hoeft te worden onderzocht.

b) art. 31 - Vanaf het tijdstip waarop de lijsten der geliberaliseerde produkten aan de Commissie werden medegedeeld, of uiterlijk na het verstrijken van de daartoe gestelde termijn, houdt dit artikel een verbod in waarbij een verplichting wordt opgelegd om zich van handelen te onthouden. Aan deze verplichting is geen enkel voorbehoud verbonden; voor de uitvoering is geen enkele positieve nationale rechtshandeling noch een tussenkomst van de instellingen der Gemeenschap nodig. Art. 31 brengt derhalve onmiddellijk gevolgen teweeg in de betrekkingen tussen een Lid-Staat en zijn justitiabelen en doet ten behoeve van laatstgenoemden rechten ontstaan die de nationale rechter dient te handhaven.

c) art. 32, 1e lid. - Dit artikel houdt een verbod in voor de Lid-Staten om in hun onderling handelsverkeer de op het tijdstip van de inwerkingtreding van het verdrag bestaande contingenten en maatregelen van gelijke werking beperkender te maken. Om soortgelijke redenen als ten aanzien van art. 31 gelden, kan deze bepaling dezelfde gevolgen teweeg brengen in de rechtsbetrekking tussen de Lid-Staten en hun onderdanen.

d) art. 32, 2e lid en art. 33 § 1 en § 2, 1e lid. - Deze bepalingen regelen de geleidelijke afschaffing gedurende de overgangperiode van de contingenten en de maatregelen van gelijke werking. Deze bepalingen houden verplichtingen in welker nakoming en gevolgen niet van

enige kommunautaire bestuurshandeling afhankelijk zijn; doch gezien het verplichtingen tot handelen betreft, moet worden onderzocht of de Lid-Staten bij de nakoming daarvan hun beleid in dier voege mogen uitoefenen dat bedoelde gevolgen geheel of gedeeltelijk worden uitgesloten. Welnu, de verplichting om «de bilaterale contingenten» om te zetten, alsmede de begrippen «totale waarde» en «nationale produktie» impliceren een zekere beleidsvrijheid terwijl bij andere bepalingen verschillende opvattingen mogelijk zijn. Deze bepalingen zijn derhalve niet voldoende precies bepaald om daaraan de onmiddellijke werking toe te kennen.

3. Ten aanzien van de 2e vraag.

Voor zover bevestigend wordt geantwoord op de 1e vraag, wil vraag 2 doen onderzoeken waarin de tegenover de Staat aan de subjektieve rechten van een partikulier verleende rechtsbescherming bestaat.

a) Ten aanzien van de bevoegdheid van het Hof. Het Italiaans Ministerie van Buitenlandse Handel voert aan dat deze vraag niet ontvankelijk is omdat die vraag een punt van nationaal recht zou opwerpen.

Het Hof neemt aan dat de vraag de interpretatie van het gemeenschapsrecht betreft. Zij vormt een aanvulling op de 1e vraag, voor zover zij ziet op de aard en de omvang der gevolgen die het verdrag aan de desbetreffende bepalingen verbindt.

b. Ten principale.

Uit de grondbeginselen en de doelstellingen van het Verdrag volgt dat art. 31 en art. 32, 1e lid, deel zijn gaan uitmaken van de nationale rechtsorde en daarin rechtstreeks van toepassing zijn. Zij verplichten de nationale rechter tot handhaving van die belangen der onderdanen welke mogelijk door een miskenning van bedoelde bepalingen geschonden werden, zulks door een rechtstreekse en onmiddellijke bescherming en ongeacht de naar nationaal recht bestaande verhouding tussen deze belangen en het openbaar belang. De nationale rechtsorde moet de bevoegde rechter aanwijzen die deze bescherming behoort te handhaven en moet verder aangeven hoe de aldus te beschermen individuele positie van de rechtsgenoot dient te worden gekwalificeerd.

De artikelen 36, 224 en 226 doen geen afbreuk aan deze stelling. Zij betreffen nauwkeurig omschreven uitzonderingsgevallen en mogen niet extensief geïnterpreteerd worden.

Het antwoord van het Hof luidt dus: de nationale rechter is gehouden de bij voornoemde artikelen toegekende rechten te waarborgen, terwijl de rechtsorde van elke Lid-Staat de bevoegde rechterlijke instantie moet aanwijzen en daartoe bedoelde rechten heeft te kwalificeren naar maatstaven van nationaal recht.

BOEKBESPREKING

Jean Bagniet en Alfred Genin, Répertoire notarial. — Brussel, Larcier, 1968 (losbladig).

* * *

Maurice Donnay, Droit d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe: Principes généraux. (552 p.).

In het groots aangelegd Répertoire notarial, uitgegeven door Jean Bagniet en Alfred Genin, dat een aanzienlijk aantal delen zal omvatten, is thans een uitgebreide verhandeling verschenen van de hand van de heer Maurice

Donnay, inspecteur-generaal bij het ministerie van Financiën, over de registratie-, hypotheek- en griffierechten.

De auteur had reeds een vast gevestigde reputatie door zijn uitvoerig commentaar op het wetboek der successierechten. Het traktaat dat hij thans heeft uitgewerkt heeft zeer grote verdiensten en zal niet enkel nuttig zijn bij de praktische toepassing van de behandelde stof, het maakt tevens een voortreffelijk overzicht uit van de algemene beginselen die aan het onderwerp ten grondslag liggen.

De verhandeling is zeer uitvoerig en beslaat meer dan 500 blz. groot formaat en breedgedrukte tekst. Toch heeft schrijver zich volledig gehouden aan het onontbeerlijke en men vindt in zijn werk geen onnuttige ophoping van onderrichtingen of jurisprudentie. Enkel datgene dat van essentieel belang is wordt verstrekt met een uitstekende zin voor synthese.

Het werk is ingedeeld in 3 afdelingen die respectievelijk het registratierecht, het hypotheekrecht en het griffierecht als voorwerp hebben. Het eerste van deze afdelingen is vanzelfsprekend het meest uitvoerig en het bestaat uit 19 ondertitels waarin eerst algemeenheden vermeld worden betreffende de formaliteit der registratie, gevolgd door een studie van de geschriften die een juridische titel uitmaken met de oneindig vele modaliteiten die zich hierbij voordoen.

Daarop volgt het overzicht van de akten die verplicht aan de registratie onderworpen dienen te worden, van de termijnen en van de personen op wie de verplichting berust.

Het meest uitvoerige hoofdstuk is datgene dat betrekking heeft op de vaststelling van de rechten waarbij menigvuldige delicate vraagstukken worden uitgediept met daarna een uiteenzetting van de gevallen waarin registratie geschiedt in debet of kosteloos.

Grondig worden dan de middelen besproken waarover de administratie beschikt om de betaling van de rechten te verzekeren met de erbijhorende controle- en expertisemaatregelen en de sancties, zo fiscale als strafrechtelijke. Verder gaat de auteur de teruggave na van de niet verschuldigde rechten en de oorzaken van deze teruggave. De verjaring en de stuiting ervan en eindelijk de vervolgingen en de rechtsgedingen sluiten het werk af.

De toepassing van het registratierecht omvat ongeveer het geheel van de juridische sfeer en er is haast geen rechtshandeling die niet met het registratierecht verband houdt. Niets is meer van aard om de jurist te doen doordringen in het diepere wezen van elke rechtshandeling dan de toepassing van het registratierecht en de gerechtelijke uitspraken betreffende zeer genuanceerde toepassingsgevallen zijn oneindig talrijk.

Deze onoverzienbare menigvuldigheid wordt door de heer Donnay met meesterschap beheerst. Er is geen vraag waarop niet met treffende zekerheid een antwoord wordt gegeven en de keuze van de jurisprudentie aangehaald als bewijs van de argumentatie is voortreffelijk.

Dit nieuw traktaat, dat een belangrijk stuk uitmaakt van het groot Répertoire notarial, geeft ons voor ons land een nieuwe zakelijke handleiding van het registratierecht waarvan onlangs in het Nederlands de heer Werdefroy ons zulk uitstekend leerboek bezorgde, dat verscheen in de Algemene Practische Rechtsverzameling.

De hypotheekrechten en de griffierechten worden op dezelfde wijze als de registratierechten behandeld en het geheel is een aanwinst van betekenis voor de Belgische rechtsliteratuur.

Guy Winssinger, *L'Expertise immobilière*. 16 p.

De heer Winssinger, landmeter, expert in onroerende goederen, heeft kortbondig deze stof behandeld die voor

de notarissen van aanzienlijk belang is. Hij onderzoekt de opdracht van de deskundige en de wijze waarop hij bij zijn schatting moet te werk gaan zo bij nietbebouwde als bij bebouwde onroerende goederen. Zijn uiteenzetting vormt een bondig commentaar op de sectie van het gerechtelijk wetboek betreffende het deskundig onderzoek.

André Vormezele, *Référés*. (36 p.)

De heer voorzitter der Rechtbank van Doornik heeft voor het Répertoire notarial de verhandeling geschreven over het kortgeding.

Na een algemeen overzicht van de bevoegdheid van de rechter zetelende in kortgeding en van de procedure, gaat hij achtereenvolgens de verschillende gevallen na waarin er aanleiding tot tussenkomst van de rechter in kortgeding kan voorkomen. Hij heeft de uitgebreide stof gereduceerd tot die gevallen die het meest voorkomen in de praktijk. Zijn verhandeling is gekenmerkt door beknoptheid, zakelijkheid en helderheid en voor elk van de gevallen die gebruikelijk in kortgeding worden behandeld wordt de recente strekking van deze rechtspraak aangeduid.

De auteur laat zijn werk voorafgaan door een overzicht van de literatuur op het stuk. Het heeft ons verwonderd bij de aangehaalde werken niet het boek vermeld te zien van Mr. R. Van Lennep over het kortgeding, waarin een reusachtige hoeveelheid documentatie is verzameld geworden.

R.V.

MEDEDELINGEN

Internationale Unie van Magistraten Belgische Afdeling

Op zaterdag 8 maart a.s. belegt de Belgische Afdeling van de Internationale Unie van Magistraten een vergadering waarop de heer Werner Feld, professor in politieke wetenschappen aan de universiteit van de staat Louisiana, New Orleans, U.S.A., en thans visiting professor aan het Europa College te Brugge, een voordracht zal houden over « Quelques aspects de la jurisprudence de la Cour suprême fédérale des Etats-Unis ».

Deze voordracht gaat door te 17 uur, in het Justitiepaleis te Brussel, in de zittingszaal van de eerste Kamer van het Hof van beroep.

Alle magistraten en leden van de balie zijn welkom.

«EUROPA INSTITUUT» of the University of Amsterdam in co-operation with NUFFIC, The Hague. 1969

*International summer course on legal aspects
of European integration.*

Amsterdam, August 18-30, 1969

Introduction

In 1960 the University of Amsterdam founded the 'Europa Instituut' with the special task to develop research into the problems related to European integration.

The Institute's primary task was to teach students of law, economics and political science of the University of Amsterdam and to carry out research. Soon, however, the Institute widened its field of activity and began to organize courses for postgraduates, thus enabling those

interested to acquaint themselves with new developments in their own field. In 1966 this postgraduate education was enlarged considerably by the addition of an *International Course on European Integration*, in which, during a full academic year, a great number of integration problems are dealt with. This course, which is given entirely in English, is open to graduates from all over the world. It will be held for the fourth consecutive time from September 11, 1969 to May 14, 1970 and is organized in collaboration with Nuffic in The Hague.

As it is clear, however, that many people interested in European affairs, cannot afford to take off a whole academic year, it has been decided now to organize a short course for law graduates and advanced students on a limited number of subjects during the summer vacation.

Lectures will be given in the 'Europa Instituut' which is situated on Herengracht in the centre of the town in a stately seventeenth-century mansion.

The Institute has excellent library facilities and participants can also make use of several other general and specialized libraries in town.

The Netherlands Universities Foundation for International Co-operation (Nuffic) was founded by the combined Dutch universities in 1952.

Nuffic organizes or collaborates in organizing international postgraduate courses with English as a medium of instruction, and courses on problems of developing countries at four Dutch universities each academic year;

promotes the study of problems of international co-operation in the field of scientific and academic education and research; gives information, advice and help to universities and individuals concerning matters related to the international scientific exchange;

issues the quarterly 'Higher Education and Research in the Netherlands' which is published in English, French, German and Spanish.

General Information

Accommodation — Participants will be accommodated in the International Centre of the Royal Tropical Institute, 2, Linnaeusstraat, Amsterdam.

Language — Since the course is held in English, a good knowledge of this language is a prerequisite.

Expenses — Tuition, board and lodging except for lunch and dinner = Dfl. 325,-. Participants will be required to pay an entrance fee of Dfl. 100,- in advance to: Stichting der Nederlandse Universiteiten en Hogescholen voor Internationale Samenwerking (Nuffic), Amsterdam-Rotterdam Bank, 14, Wagenstraat, The Hague.

The entrance fee will be deducted from the participation fee on registration. It is not refundable.

Scholarships — In the context of cultural agreements between the Netherlands and a number of European countries some scholarships are offered to students wishing to attend a Summer Course in the Netherlands.

The countries concerned are: Austria, Belgium, Czechoslovakia, France, Germany, Italy, Luxemburg, Norway, Poland, Spain and Yugoslavia.

Further information can be obtained from Nuffic.

Programme

Subjects to be dealt with during the course:

Economic Aspects of European Integration; the economic background of the treaties; the way in which various problems have been dealt with in the treaties, and the coherence between the various chapters; a distinction will have to be made between the system chosen for the four liberties, the observance of a community policy and the co-ordination of the economic policy.

Decision-making in the European Communities; the

main decisions, division of competences and the decision-making process.

The relationship between international and national law.

The impact of Community law on national law.

European Court of Justice.

Right of establishment, free movement of capital and free movement of services.

Harmonization of legislation.

Legal aspects of the agriculture policy.

Legal aspects of the competition policy.

External relations; little, if any attention will be paid to the associations, but more to the common market trade policy and the relation between the EEC regulations and those of GATT.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jg. 1968 - nr. 6.

Van der Woude M.V., Is een Wetboek van de Arbeid (Sociaal Wetboek) gewenst? (slot). — Hardenberg L., Nederlandse Vereniging voor Zeerecht. — De Rijke W., Verzuiming. — Langemeijer G.E., Vereniging voor Wijsbegeerte des Rechts. — Van Benthem J.J.M., Invorderen, inhouden en teruggeven van het rijbewijs.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jg. 1969 - nr. 5028.

de Ranitz S.M.S., Identiteit i.v.m. fusie van rechtspersonen. — Kist J., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Verbintenissenrecht (VI).

De gerechtsdeurwaarder, jg. 1969 - nr. 1.

Legel A.C., Nieuwjaar 1969. — Legel A.C., H.N. Brauns, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Journal des Tribunaux, jg. 1969 - nr. 4647.

Versele S.C., Le Comité canadien de la réforme pénale et correctionnelle (Petite glose sur une autocontestation de la justice criminelle).

Mouvement Communal, jg. 1969 - nr. 1.

Assemblées générales annuelles de l'Union des Villes et Communes belges et de sa section «Assistance publique». — Michot C. et Leroy M., La responsabilité des communes pour les personnes âgées. — Maes R., Chronique parlementaire.

Revue internationale des Sciences administratives, jg. 1968 - nr. 3.

Timsit G., Essai d'établissement d'un modèle de statut de la fonction publique des pays francophones en voie de développement. — Wickwar H., L'administration du développement communautaire dans les années 1960. — Salinas A.D.R., Le rôle dans l'administration du développement des programmes de perfectionnement des dirigeants administratifs. — Mascarenhas R.C., L'Office des entreprises publiques. — Peeters L., L'impôt communautaire sur les rémunérations des fonctionnaires et agents des Communautés européennes. — de Juan Abad A., La Cour des comptes en Espagne.

Recueil Dallaz Sirey (Parijs), jg. 1969 - nr. 6.

Legendre P., Les historiens du droit se soumettront-ils au rendement? Réflexions sur le désir de réforme.

Revue du Droit public et de la Science politique en France et à l'Etranger, - jg. 1968 - nr. 6.

Holmgren K., La publicité des actes officiels en droit suédois.